

**AMIN MAALOUF,
LABIRINTUL
RĂTĂCIȚILOR.
OCCIDENTUL ȘI
ADVERSARIII SĂI**

Vă prezentăm în avanpremieră un fragment din acest volum aflat în curs de apariție la Editura Polirom. **PAGINA 12**

**CATEDRALA
DOAMNEI
CHIAJNA
ȘI NOILE
MELEAGURI
CUCERITE**

Un descântec nou se rostește odată cu ultimul roman al Simonei Antonescu. **PAGINA 10**

**INTERVIU CU VIOLISTUL
RĂZVAN POPOVICI, DIRECTOR
EXECUTIV SONORO:
„ORA ALBASTRĂ VA FI UN SPAȚIU
DE VISARE ÎN CARE MUZICA
SE MATERIALIZEAZĂ”** **PAGINILE 8-9**

PRIMUL MAGAZIN CULTURAL DIN ROMÂNIA // APARE LUNEA // WWW. SUPLIMENTULDECULTURA.RO

Suplimentul DE CULTURĂ

ANUL XX ▶ NR. 841 ▶ 4-10 MARTIE 2024 ▶ REALIZAT DE EDITURA POLIROM ȘI ZIARUL DE IAȘI

LUNA SCULPTORILOR ROMÂNII 2024 LA IAȘI

**TEXTE DE DAN ACOSTIOAEI
ȘI CĂTĂLIN GHEORGHE**

DOSAR ÎN PAGINILE 2-3

© Ion Măndrescu, Omul, Timpul, Spațiul

Kalașnikovul și Baia Turcească

Un banc de pe vremea lui Ceaușescu implică niște muncitori de la întreprinderea Tohan din Zărnești. Personajele sunt invitate la o cumătrie de către un coleg, proaspăt tătic. Muncitorii cad de acord că cel mai bun cadou pentru un botez ar fi tocmai un landou produs în fabrica lor. De aceea, hotărâsc să fure fiecare din fabrică câte o piesă din care să construiască apoi landoul. Zis și făcut. Se adună toți cu câteva ore înainte de petrecere și se apucă de montat piesele subtilizate. După o trudă istovitoare, cu petrecerea în toi, unul dintre ei exclamă deznădăjduit: „Oricâte combinații am încerca, tot kalașnikov iese!”.

DAN ACOSTIOAEI

M-am numărat și eu printre vizitatorii expozițiilor ocazionate de Luna Sculptorilor Români de anul acesta. Înainte de a ajunge la Baia Turcească, luasem deja un prim contact cu o parte dintre lucrările expuse în spațiul public, *Hidra* din Piața Mihai Eminescu, ouroborosul din fața Palatului Braunstein și sculpturile din Campus Palas. Trebuie să recunosc că eram foarte curios cum se va prezenta un eveniment de artă contemporană gestionat de Ateneul Național Tătărași în proaspăt renovata clădire din proximitatea Mitropoliei. Știam de pe vremea Bienalei Periferic că Baia Turcească are o arhitectură puternică, extrem de dificil de controlat ca spațiu de expunere. Am încercat să-mi imaginez ce ar înțelege un spectator neavizat și am constatat că nu ar pricepe mare lucru.

Unele săli sunt doldora de lucrări (Peter Jecza, Dragoș Pătrașcu, Costin Ioniță), în altele bate vântul (Vlad Țenu și fostele vestiare de lemn). Te poți mișca nestingherit prin niște încăperi în care n-ar trebui să ai acces, pline cu mobilier pentru cabine de machiaj de teatru și te întrebă dacă n-or fi și acelea niște sculpturi.

La etaj e o sală cu lucrări de Alexandru Podea care stau pe lângă pereți de parcă cineva ar fi ținut un banchet acolo și ar fi făcut loc pentru oaspeți și pentru masa uriașă din mijloc, masă despre care noi (ieșind din pielea spectatorului neavizat) știm că a rămas de la RCW de anul trecut, așa după cum, tot de la RCW de anul trecut, la intrarea în clădire au rămas în mod nejustificat niște piese din faianță colorată care acum fac parte vizual din lucrarea *Joacă-te cu noi* a lui Costin Ioniță.

BLESTEMUL UAPIST AL ETICHETELOR ANAPODA

O prezență mai mult decât bizară este aceea a unui obelisc din lemn dedicat (DA!) primarului Chirica! Tronează în capul de perspectivă al fostului vestiar pentru femei, parter, aripa stângă. Pe laturile sale sunt

scrijelite inscripții în latină, italiană, engleză și română. „PAX MUNDO FRATRUM RESPECT FOR NATURE”; „ACEST OBELISC A RENĂSCUT DIN CENUȘA BĂII TURCEȘTI”; „MULȚUMESC 31.07. 2023 IAȘI PRIMAR MIHAI CHIRICA”. Nici piesa aceasta nu face parte din expozițiile LSR, dar este, așa cum va fi permanent, parte din toate expozițiile organizate în acest edificiu.

O inconsecvență similară cu modul în care sunt instalate lucrările regăsești și în semnalizarea lor. Am vizitat expoziția în două zile diferite pentru a realiza abia a doua oară, cu pliantul LSR în mână și consultând listele de artiști, care și din ce expoziție face parte. Nu-ți poți da seama, parcurgând sălile, că Jecza, Felix Aftene, Pătrașcu, Țenu, Fântânariu și Saint-Machine sunt din aceeași expoziție, *Contemporary Flag*. În sala alocată lui Jecza există un fel de monografie bine documentată, însă ceilalți artiști sunt văduviți de orice explicație.

Unele exponate sunt marcate cu etichete de hârtie, altele cu plăcuțe aurii. Mai toate etichetele au dimensiuni diferite. Cărui fapt i se datorează aceasta diferență de tratare a lucrărilor, e calitatea

creațiilor, importanța artistului, a expoziției în cadrul mai larg al manifestării? Blestemul uapist al etichetelor anapoda ne bântuie și la LSR. Eticheta, ba are an, ba nu are, ba are titlu, ba nu are. E pe jos sau pe perete sau pe postament sau pe unde e loc de ea. Singurul numitor comun e stema cu coroană a Ateneului.

CARENȚĂ CURATORIALĂ

Lăsând în urmă Baia Turcească, m-a durut inima când am vizitat expoziția *Hieratique* din Muzeul Mitropolitan, Galeria Sinaxar, în care lucrarea lui Mihai Olos, amplasată între lucrări de Simion Cristea, Dan Covătaru și Vladlen Babcinetchi, avea eticheta deja călcată în picioare de studentele la teologie care participau la o prezentare pro-viață.

Vorbind despre medierea expozițiilor cu publicul și extinzând discuția asupra întregului eveniment, am aflat deja de la știri și de pe platformele de socializare ce s-a întâmplat cu *Hidra*. Curatorul lui Costin Ioniță, în loc să scrie un text curatorial serios (de fapt, texte explicative despre fiecare lucrare în parte) ca să nu dea apă la moară primitivismului bigot ieșean, îi cântă osanale unuia dintre

organizatorii acestui eveniment într-un limbaj căzut direct din Neculce sau Dosoftei.

În pliantul de popularizare a LSR, Ioan Răducea îl ridică în slăvi pe Vladlen Babcinetchi în loc să anticipeze ceea ce a devenit ulterior cea mai mare vulnerabilitate a „celui mai important eveniment dedicat sculpturii din România”.

Această carență curatorială are loc în orașul în care, în 2018, tot la propunerea Art Safari, lucrarea lui Clemens Behr a avut parte de critici virulente din partea publicului care nu a înțeles nimic din semnificația și rostul prezenței acelei lucrări în spațiul public, o neînțelegere generată tot de slaba mediere. În acest context, nu poți să nu te întrebă dacă nu era mai corect ca unul dintre principalii organizatori să se fi aplecat exclusiv asupra aspectelor care au scăpat ulterior de sub control decât să se fi ocupat cu instalarea propriilor creații în vreo trei expoziții simultan.

Voi vorbi puțin și despre conținutul LSR, nu numai despre formă. Libertatea de expresie ar trebui să permită o multitudine de atitudini, conservatorismul nu face excepție. Problema nu este doar aceea a afirmării conservatorismului cu

toate nuanțele sale. Problematică este și saturația cantitativă și calitativă a LSR cu acest discurs care lasă intenționat impresia că în arta contemporană românească aproape că nu este loc de altceva, că neoconservatorismul creștin-ortodox este singurul discurs artistic reprezentativ din spațiul mioritic. Această pretenție de exhaustivitate, împreună cu strădania de a aservi spațiul public are un ecou de tristă amintire.

CUI SĂ ÎI DĂM CREZARE

În aceeași cheie, câteva cuvinte despre Mircea Cantor, invitatul de onoare al LSR 2024. E un subiect aparte, dar nu foarte diferit în această poveste a legitimării locale prin asocierea cu „nume mari” (Bernea, Brătescu, Neagu, Olos, Tiron). Mircea Cantor s-a afirmat în cadrul „școlii de la Cluj” la începutul anilor 2000, cu un discurs critic în raport cu naționalismul deșănțat și inept al politicienilor din Ardeal. Numerele 15-16/2003 din revista „Idea artă + societate” îi prezintă pe Mircea Cantor și pe Ciprian Mureșan (curatorul proiectului câștigător de anul acesta al Pavilionului României de la Bienala de la Veneția), îngrijind ca niște grădinari cu stropitori mobilierul stradal vopsit tricolor din ordinul primarului de atunci al Clujului, PRM-istul Gheorghe Funar. Acțiunea celor doi artiști satiriza „conștiința națională” de paradă a politicienilor populiști de la acea vreme.

La 20 de ani distanță, după ce carierele lor au fost propulsate pe orbitele internaționale tocmai prin intermediul acestui discurs critic, asistăm la un soi de apostazie naționalist-religioasă prin care Cantor își redescoperă obârșia și apartenența spirituală. Cui să îi dăm crezare, artistului critic din 2003 sau artistului care expune embleme naționale în Muzeul BOR din Iași? Cu care dintre aceste două entități contrastante se legitimează LSR?

Este evident că Ateneul Național Iași s-a străduit anul acesta să amplifice dimensiunea evenimentului (aflat la patra ediție), să îi confere o relevanță națională și internațională și să aproprieze spațiul public ieșean, construind o axă geografică imaginară între Piața Eminescu, Mitropolie (Galeria Sinaxar), Bulevardul Ștefan cel Mare, Palatul Culturii și complexul comercial Palas, adăugând acestei „salbe” ultima perlă culturală, Baia Turcească.

Revenind la anecdota din introducere cu muncitorii care își „apropriază” piesele de landou și având în vedere toate aspectele amintite mai sus, consider că năzuința Ateneului de a transforma acest nou edificiu într-un centru internațional de artă contemporană nu prefigurează decât o altă instituție de carter. **SDC**

Dan Acostioaei este artist vizual și cadru didactic

Cronica unei înmormântări anunțate

CĂTĂLIN GHEORGHE

Acesta nu este un text de recenzie critică a celei de-a IV-a ediții a evenimentului cultural Luna Sculptorilor Români (LSR), care se desfășoară zilele acestea la Iași, ci este mai curând o poziționare din perspectiva unei critici instituționale care ar presupune o denunțare nudă a unui derapaj moral în formă continuată.

Cu ocazia derulării LSR în spațiul public și imobiliar capturat, nu doar simbolic, prin intermediul Primăriei Municipiului Iași (PMI), primarul comunității ieșene și-a pus în operă planul de confiscare și deturnare a infrastructurii culturale care ar fi trebuit să devină un Centru Internațional de Artă Contemporană (CIAC) în spațiul fostei Băi Turcești din vecinătatea Mitropoliei.

După respingerea solicitării comunității artiștilor contemporani și a organizațiilor non-guvernamentale locale (care au ca obiect de activitate producerea și derularea unor evenimente de artă contemporană și care au contribuit consultativ la atragerea de fonduri europene pentru refuncționalizarea Băii Turcești într-un CIAC) de a susține înființarea unei instituții publice de artă contemporană, edilul-șef a propus preluarea spațiului destinat CIAC de către Ateneul Național din Iași, iar această instituție a PMI a organizat deja cu aplomb primul eveniment de artă în Baia Turcească.

Acum, în ceea ce privește LSR, s-ar putea spune că un astfel de eveniment își are locul său în

spațiul cultural local, striat de viziuni și practici diferite, își are sensul lui de conectare istorică și recuperare a atmosferei unor epoci, își are publicului său care și-a dezvoltat o sensibilitate recurentă în raport cu un anumit gen de valorizare a plasticității, tehnicalității și tematizării vernaculare. Însă atunci când interferează cu comunicațional și teritorial și practici și discursuri specifice înțelesului legitim al artei contemporane, pretinsul statut profesional al evenimentului ajunge să fie discreditat, iar, prin recul, organizatorii ajung să fie suspectați de oportunitism și, într-o oarecare măsură, de diletantism.

Pentru unii, confuzia axiologică și ambiguitatea stilistică nu pot ajuta distincției dintre ceea ce au întâlnit ca artă și ceea ce nu au învățat încă de la artă. Forme de artă evident tradițională (însă, în cele mai multe cazuri, tradiționalistă), realizate în ordine temporală „în zilele noastre”, ajung să fie etalate în mod eronat ca forme de artă contemporană, substituind într-un mod disonant criteriul stilistic (legitim de istoria teoriei artei) cu un criteriu temporal (pretinzând acceptabilitatea evidenței imediate).

Însă, istoria teoriei artei distinge cu claritate între caracteristicile artei tradiționale – recunoscută ca fiind reprezentatională, reproductivă, contemplativă, conservatoare, hedonistă, admirativă, reverentă și chiar submisivă, iar uneori, în mod paradoxal, deopotrivă de exclusivistă și populistă –, și calitățile artei contemporane – care este, mai curând, investigativă,

interogativă, critică, experimentală, avangardistă, participativă, relațională, inovativă, transformațională, seductivă, angajată social sau politic, integrativă, convivială.

ARTA CONTEMPORANĂ REFLECTĂ ASUPRA UNOR ISTORII MAI PUȚIN CUNOSCUTE

În impredictibilitatea și indeterminarea sa, arta contemporană creează noi spații de gândire ori se angajează în evidențierea in Justiției sistemice. Cu un discurs care implică atât reflecția asupra modului de organizare și de manifestare a sferei publice în actualitatea sa, cât și utilizarea dintr-o perspectivă semnificativă a unor noi medii și tehnologii (intermediale sau transmediale), multe lucrări de artă contemporană reflectă asupra unor istorii mai puțin cunoscute și asupra unor geografii umane mai puțin înțelese.

O specificitate critică a artei contemporane o constituie subversivitatea deliberativă față de formele autoritariste și discreționare de putere. Este exact ceea ce lipsește din complezență evenimentului LSR IV, care și-a arogat statutul simbolic de oficiant al transmiterii viziunii culturaliste a persoanei primarului, prin internalizarea vocației de instrumentalizare politică a artei pe care și-a asumat-o instituția de propagandă spirituală a PMI, Ateneul Național din Iași.

Firește, aici este vorba despre o dublă complicitate reciproc compensatorie. Pe de o parte, primarul municipiului Iași avea o nevoie

intimă de legitimare a imaginii sale publice de promotor al „valorilor tradiționale românești”, cu o conștiință încărcată de retorici izolaționist naționaliste, revizionist monarhistice, imperios datinuate și ritualist religificate. Iar pe de altă parte, organizatorii LSR aveau nevoie de susținere politică directă și prietenoasă pentru a atrage cât mai multe resurse bugetare, logistice și mediatice.

Spuneam într-un alt context că am asistat la un memorabil moment marcant la Iași. Am denunțat ca fiind o remarcă cleptocratică afirmația făcută de primarul Iașului în ședința CL de predare oficială a fostei Băii Turcești în administrarea Ateneului Național din Iași prin care avertiza comunitatea locală că a decis să „preia pe cont propriu proiectul CIAC și să îl transforme radical într-un punct de atracție pentru ieșeni și pentru cei care ne vizitează”.

Într-o altă luare de cuvânt publică, edilul-șef a anunțat marcarea teritoriului într-o ceremonie burlescă de înmormântare a Centrului Internațional de Artă Contemporană, menționând vizitarea unui Muzeu de Artă Contemporană, pe care mulți îl presimt a fi o nouă (non)instituție de propagandă retro-culturală, o nouă gură de foc pentru propagarea populismelor confortabile.

Prin acest anunț s-a reiterat, cu mai multă claritate, privatizarea subită a infrastructurii culturale și a spațiului public prin convertirea taxelor cetățenilor în interesele „valorice” de partid care, în varianta sa locală, manifestă una dintre cele mai ultra-retrograde și neo-conservatoare orientări politice din țară.

SPAȚIU DE PARTICIPARE, NU NEAPĂRAT DE CONTEMPLARE

Modalitatea de operare a „privatizării în interes public” a presupus

strecurarea profundă a unei „mâini invizibile” în bugetul local, deversarea resurselor publice în conturile voluminoase ale prestigioasei subinstituții de propagandă a ideologiei de partid, marcarea teritoriului orașului cu declarații vizuale falso-metafizice, hiper-mediatizarea mimetică a ceea ce au putut ei înțelege din „arta contemporană” și care a reușit doar să defuleze un retrograd salon stradal al refuzaților.

Pentru cei care mai au încă simțul realității, nu a avut cum să nu scape consemnată confuzia inacceptabilă între conceptualism și simbolism, între arta contemporană și arta paseistă promovată cu mândrie de primarul municipiului de pe poziția unui „mecena” pe banii altora, care nu doar persistă în misiunea sa (pretins spirituală) de culturaformare a orașului, dar care își și triangulează disprețul suveran față de tot ceea ce este diferit de ceea ce crede cu înverșunare și superioritate, preferând să sfideze alte moduri de a înțelege cultura și să muzeifice potențialul critic al artei contemporane.

Centrul Internațional de Artă Contemporană (CIAC) Iași ar fi trebuit să fie un spațiu de proiecte de arte vizuale și performative introdus în circuitul cultural urban de Municipality Iași prin reconversia monumentului arhitectural Baia Turcească transformată/închisă acum într-un spațiu nostalgic de agățare a artei plastice care se visează în muzee și colecții.

În contrast, programul CIAC-BT ar fi avut o puternică dimensiune educațională, participativă și conectivă, facilitând informarea unui mod deschis de a relaționa cultura locală cu spațiul de gândire și de acțiune internațională. Dimensiunea educațională ar fi presupus și dezvoltarea unor proiecte de cercetare artistică și curatorială, dimensiunea participativă ar fi mediat implicarea unei diversități de publicuri în dezvoltarea receptării culturii contemporane prin discuții și dezbateri, iar dimensiunea conectivă ar fi contribuit la crearea unui context de producție prin intermediul dezvoltării unor relații de afinitate cu instituții și agenți culturali din diferite zone ale lumii.

CIAC -BT Iași a fost un proiect curatorial-artistic gândit colaborativ de un colectiv de autori din spațiul cultural local pentru a funcționa ca o nouă instituție publică, respectiv ca un spațiu de proiecte, nu de colecții, ca un spațiu de acțiuni, nu de posesiuni, ca un spațiu de participare, nu neapărat de contemplare, ca un spațiu al gândirii, cercetării și expunerii publice, nu ca un spațiu al divertismentului și consumului privat de experiențe. Acum, pe mormântul CIAC-s-au ridicat sculpturi care celebrează moartea artei contemporane. **SDC**

Cătălin Gheorghe este profesor de artă contemporană și curator

Jurnalul mizantropului nomad (53)

Continuăm Jurnalul.

Luni, 26 februarie

O notă de acum doi ani: Dacă i se dă ocazia, cred că piticul botoxat (i s-o fi infiltrat botoxul la mandsardă?) o să dea în butonul nucleare ca Lis în păcănele. Are șaptezeci de ani cutra kaghebiștă, nu-l deranjează dacă se dă *konef filma* după el, ba chiar dimpotrivă, dacă nu e oprit cochetul criminal minion dă fatalitate Europei la micuțul dejun, cu Măicuța Rusie cu tot. Tot un AVC izbăvitor, ca la Stalin, rămâne cea mai rezonabilă speranță.

O altă notă de acum doi ani: S-a închis Sputnikul. Sper că s-a tras și apa bine după, să se ducă.

Încă o notă de acum doi ani: Neobișnuit nu e că ni s-a terminat interbelicul, ci dimpotrivă – neobișnuit e că a fost atât de lung.

Și încă: O să bea și Putin la un moment dat ceaiul cu pricina. Pare greu de crezut că se poate ceva mai rău decât piticul scelerat

ANDREI CRĂCIUN

CULEGĂTORUL DE HARFE

de la kaghebe, dar se poate. Stați să-l vedeți pe Lavrov.

O notă de acum șapte ani: O buzoiancă a fost victima unei escrocherii pusă la cale de un individ care s-a dat drept reprezentantul unui centru comercial. Femeia a dat un lanț și o verighetă de aur pentru un aparat de masaj și o răzătoare. Ea nu poate explica ce a fost în capul ei, dar precizează că bărbatul care a înșelat-o „arăta foarte bine, chiar impecabil”. Escrocii a păcălit-o pe femeie că aparatul de masaj a fost premiat de însuși Raed Arafat. Răzătoarea a fost mai mult ca un bonus.

O notă de acum nouă ani: Acum, după ce am vizitat pe îndelete

Mizilul, pot să afirm – în trena lui Iliia Arnoldovici Fainzilberg, mai cunoscut drept Ilf, sau chiar a lui Evgheni Petrovici Kataev, mai cunoscut drept Petrov – că la fel ca în cazul orașului Pișceslav: E greu de crezut în existența unui oraș ca Mizilul, dar el există, lucru de care nu se poate face abstracție.

Încă o notă de acum nouă ani: Dăm să ajungem la Casa Memorială Ion Minulescu, tocmai prin Cotroceni – stătea bine poetul acesta, avea o situație – numai că e inventar la Casă și până marți nu se poate vizita.

Vorbim cu o doamnă care ne dă o altă doamnă – Victorița – să vorbim cu ea. Nimic. Nu se poate. Intransigență.

E greu să reasezi o casă de poet, ce știm noi?, mai ales când a fost unul cu stare, care avea în proprietate picturi, sculpturi, fotografii inedite, tot felul. Haideți, doamnă, că, la bază, și eu tot poet sunt. Ciu-ciu! Rămâne pentru marți, atunci, ce să facem?, uite așa, așa, sărut mâna, doamna Victorița, la revedere.

De când a fost comasat cu Marcel de la Buzău se vede treaba că generalul Ciucă e și ordonanța trenuleț.

Duminică, 25 februarie

Cine spune că vlahii nu evoluează pe partea politică? Acum au nula bicefală.

Sâmbătă, 24 februarie

O notă de acum șapte ani: Am fost la un pas să zdrobesc corola de minuni a lumii. Iau o cartelă de metrou și evident o constat pe doamna care le comercializează angrenată într-o convorbire la telefonul fix.

Mânat de o curiozitate gazetărească, o întreb cinstit – nu vă supărați, doamnă, cu cine vorbiți? S-a supărat, s-a oțărât la mine. Nu vom afla niciodată.

O notă de acum cinci ani: Pus cândva în situația de a explica unui terț dintr-o lume ceva mai civilizată esența țării noastre m-am pomenit vorbindu-i despre cum *loisir*-ul a decurs la noi în loază.

Încă o notă de acum cinci ani: Penele, cealaltă jumătate a FSN, merită să dispară, cu Rareș Bogdan cap de listă dovedind o dată în plus că e ceea ce e: o nulă.

O notă de acum doi ani: Nici țările, nici oamenii nu pot ieși, decât în cazuri excepționale, din istoria lor.

Rusia va continua să genereze o societate dezechilibrată cu puțin la vârf în veacul veacului, românii vor fi mereu gata să întoarcă armele și să schimbe o civilizație pe alta, fără să schimbe, de fapt, nimic – și tot așa. Ceea ce a fost va mai fi, la nesfârșit, în alte forme și cu același fond, omul însuși fiind cu ireparabile defecte de fabricație (s-a greșit maimuța), totul trece pentru a fi luat de la capăt de alți naivi încredințați că nu mai are cum să... Ba da, mai are cum, ba chiar mai rău.

O altă notă de acum doi ani: Asta face dintotdeauna și pretutindeni dictatura: minciuna devine adevăr, războiul e vândut ca pace și moartea ca viață. **SDC**

The Smile – Wall of Eyes

The Smile e bornă din istoria creativă a unuia dintre cei mai interesanți artiști contemporani. Pe 8 mai se împlinesc 8 ani de la apariția ultimului material Radiohead și, la cum stau lucrurile, vom mai avea de așteptat pentru unul nou.

GEORGE PLEȘU

SINESTEZII

îi imitau stilul (Travis, Coldplay, Muse) l-au făcut să se concentreze pe ascultarea unor artiști precum Autechre și Aphex Twin, influențe care s-au regăsit pe albumele Radiohead ce au urmat, dar și pe *Eraser*, un material unde multe instrumente, precum și editarea sunt realizate cu ajutorul calculatorului.

Între timp, Jonny Greenwood, cel mai creativ instrumentist din Radiohead, s-a lansat în muzica de film și a compus coloana sonoră a unora precum *Bodysong* (2004) și *There Will Be Blood* (2007). Însuși marele Hans Zimmer i-a remarcat stilul aparte. Paul Thomas Anderson, regizorul filmului în care Daniel Day-Lewis face un rol magistral, avea să devină un colaborator important atât pentru Greenwood, cât și pentru Thom Yorke și proiectele muzicale ale acestora.

Între timp, Jonny Greenwood a compus muzica unor filme precum *Norwegian Wood*, *The Master*, *Inherent Vice*, *Phantom Thread*, *You*

Were Never Really Here, *Spencer* sau *The Power of the Dog*.

În paralel cu activitatea sa din Radiohead, în 2009 Thom Yorke a adunat niște muzicieni (printre care Flea, de la Red Hot Chili Peppers, la bas) pentru a interpreta cântecele de pe *Eraser*, denumind trupa Atoms for Peace. În 2013 a apărut *Amok*, un album considerat destul de asemănător cu *Eraser*, care mie mi se pare totuși mai bun. Un an mai târziu, Yorke pune pe BitTorrent *Tomorrow's Modern Boxes*, al doilea material discografic solo, în 2018 coloana sonoră pentru *Suspiria*, iar în 2019 *Anima*, al treilea său album.

Istoria oficială a The Smile (numele, aflăm de la fondatori, nu este asociat cu surâsul, ci cu grimasa celui care minte) începe în 2020 când, alături de Greenwood, Yorke îl cooptează pe Tom Skinner, un baterist de jazz care fondase un proiect de mare succes, Sons of Kemet. Acesta se știa cu Jonny Greenwood încă din 2012, când îl ajutase să înregistreze partea de percuție pentru coloana sonoră de la *The Master*, iar cu Yorke a lucrat în perioada *lockdown*-ului strict din Marea Britanie.

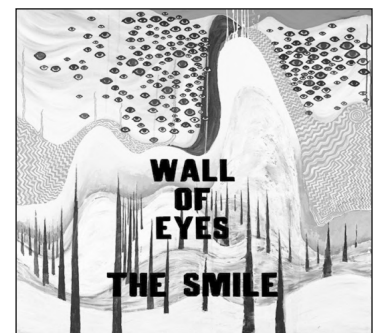
Fără a avea un material oficial, The Smile au apărut chiar pe scena celebrului festival Glastonbury în mai 2021, primul album în această componentă, *A Light for Attracting*

Attention, având să apară un an mai târziu. A urmat destul de repede un material live, înregistrat la Festivalul de Jazz de la Montreux.

Pe 25 ianuarie a fost lansat *Wall of Eyes*, al doilea material al trio-ului englez. Pe lângă sonoritățile care continuă *sound*-ul precedentului album, Thom&co aduc o notă ușor psihedelică, din zona rockului progresiv. Unii comentatori spun că acesta e modul în care ar suna un nou album Radiohead, dar fără presiunea pe care numele uneia dintre cele mai mari trupe din lume îl aduce în procesul creativ. *Bending Hectic*, primul single de pe album, a fost prezentat inițial la Montreux Jazz Festival (dar nu apare pe albumul live) și, înregistrat la Abbey Road Studios, reprezintă o colaborare cu London Contemporary Orchestra. Alt muzician creditat este saxofonistul Robert Stillman, care are și el câteva intervenții pe album.

Teleharmonica făcut parte, sub alt nume, din coloana sonoră a

serialului *Peaky Blinders*. Probabil cea mai bună piesă de pe album, *Friend of a Friend* (care se bucură de un videoclip regizat de Paul Thomas Anderson) își are originea în obiceiurile italienilor din timpul pandemiei, când aceștia socializau de acasă în aer liber pentru a se proteja de virus. Numele sub care a fost interpretată live în 2022 este sugestiv: *People on Balconies*.

În pofida asemănarilor cu muzica Radiohead, *Wall of Eyes* este un material matur, poate ceva mai experimental, inclusiv prin modul în care Tom Skinner a orchestrat ritmuri complexe care lasă și mai mult spațiu geniului lui Yorke și nebuliei lui Greenwood să se desfășoare. *No alarms and no surprises*, doar muzică bună. **SDC**

Calicii traseiști

Aproape nu trece săptămână în care să aflăm că încă un lot de primari trece la PSD. Săptămâna trecută, doar în județul Timiș, 18 primari și viceprimari, de la PNL, USR, PRO România, PMP sau Partidul Republican, au anunțat că la alegerile locale din 9 iunie vor candida din partea PSD. La fel în județul Neamț, unde primarul liberal al orașului Roznov se agață de barca PSD.

Bătălia pe edili între PSD și PNL e cruntă, chiar dacă la vârf se mizează pe pacea. Ciucă și Ciolacu se înțeleg de minune, doar că în teritoriu coaliția plesnește din toate încheieturile. În Vâlcea, spre exemplu, liberalii anunță că ar putea face alianță și cu AUR numai să scape de dușmanul local PSD.

Foarte probabil, racolările de primari nu se vor opri aici, partidul care câștigă din aceste trădări fiind, cel puțin deocamdată, PSD.

Pe de altă parte, calculul primarilor, indiferent de culoarea politică, e simplu. Se duc acolo unde simt că e concentrată puterea. Cum PSD conduce în sondaje, edilii consideră că formațiunea lui Ciolacu va fi aproape sigur la guvernare și din 2024 încolo. E profitabil să te dai cu ăla mare și să ai spatele asigurat când te duci cu treabă la vreun ministru.

Traseismul în România e boală veche. Iar în preajma alegerilor, primarii își pot schimba partidul fără să aibă teama pierderii mandatului.

La fel s-a petrecut și în 2020, doar că traseul a fost invers, dinspre PSD spre liberali. La momentul respectiv, Liviu Dragnea trăgea PSD-ul în jos, iar edilii anticipau că președintele Iohannis va numi premier de la PNL. Că între timp, același Iohannis a adus PSD la guvernare, pentru liniștea sa la Cotroceni, e deja alt subiect.

Revenind la problema migrărilor de primari, până și liderul molcom al liberalilor a ieșit din cazarmă și a ținut să facă un comentariu.

„Este o chestiune pe care am discutat-o foarte franc în coaliție. Este un moment în care trebuie să ne oprim cu această practică. Dacă îmi dați voie, este absolut o calicie fără rost! În momentul de față, și PSD și PNL au o bază a primarilor, iar primarii merită această recunoaștere a activității pe care o fac în teritoriu, pentru că ei sunt cei care realizează legătura directă cu cetățeanul, ei sunt cei care, pe baza programelor de finanțare, pun în practică proiectele”, a afirmat Nicolae Ciucă.

Liderul PNL a făcut apel ca astfel de practici să înceteze, argumentând că „lumea nu face altceva decât să râdă de noi”.

Mai degrabă se aud râsete în sediul central al PSD, unde se contabilizează numărul de edili veniți de la PNL. Plus că sigur vor exista remușcări printre cei care au sărit în barca roșie.

Declarația lui Ciucă este bizar

de moale având în vedere gravitatea situației. Logic ar fi ca Nicolae Ciucă să iasă și să spună că liberalii sunt gata să rupă înțelegerea cu PSD privind participarea pe listele comune la alegerile pentru Parlamentul European.

Doar că PNL nu are ce pretenții să mai emită. Singur, partidul riscă să obțină un scor mai apropiat de 15% decât de 20 și să se claseze la europene pe locul patru, chiar și după Alianța Dreapta Unită.

PSD și PNL au fost mai mereu preocupate să adune cât mai mulți primari. În lipsă de proiecte serioase, liderii celor două formațiuni nu mai au ce oferi electoratului. Puzderia de licitații care se tot organizează în țară în ultima vreme sunt praf în ochi, alegătorii s-au cam lămurit cu cine au de-a face.

Foarte interesantă se anunță și bătălia pe București. PSD și PNL încearcă detronarea lui Nicușor Dan, doar că deocamdată strategia dă rateuri. PSD își imaginează că poate recâștiga Capitala, doar că Marcel Ciolacu n-o vrea pe Gabriela Firea. Candidatura liberalilor, Sebastian Burduja, pare o glumă, dar

FLORIN GHEȚU

VAGONUL CU VORBE

lucrurile sunt departe de a fi tranșate între liberali și social-democrați.

Pentru USR și aliații săi mai mici, PMP și Forța Dreptei, victoria lui Nicușor Dan la Primăria Capitalei este esențială.

Ar fi o gură de oxigen în perspectiva parlamentarelor din toamnă, dar și un semnal că balaurul PSD-PNL poate fi învins. Dacă USR își păstrează primarii din câteva orașe importante (București, Timișoara, Brașov) mesajul transmis de Alianța Dreapta Unită pentru alegerile din toamnă va fi unul puternic.

Deocamdată, tot ce vedem e coada deschisă la cantina stângii. E ofertă promoțională pentru calicii traseiști. **SDC**

Nomen est omen

Am putea traduce titlul de mai sus în mai multe feluri. Cel de bază, dacă l-am traduce *mot à mot*, ar fi „numele (este) destin”. Prefer o adaptare în acest caz a unui însemnă a prevestii. Totul este în numele pe care îl porți, toate posibilele viitoruri, toate cuantele, tot ce riști. E deja acolo, în numele tău. Cu siguranță, asta face greu să numești, sunt atât de multe variabile în joc, e o matrice combinată cu o diagramă Venn într-un spațiu cu cinci dimensiuni. Reprezintă un risc enorm și e firesc să fie greu să ni-l asumăm. Așa că nu vă vor mira cele de mai jos.

Unul dintre cele mai mari chinuri prin care mi se întâmplă să trec este cel de a da un nume. Când este vorba despre alții, îmi vin idei gârlă. Când este vorba despre mine, lucrurile se schimbă, tot răsucesc situația de pe o parte pe alta, îmi fac și liste de posibilități uneori – cum spuneam, un chin. Ceea ce a și făcut-o pe o prietenă să îmi spună „Cred că te adâncești cam mult în căutarea de nume”. Asta în loc să scriu, să lucrez. Și cred că are dreptate, dar căutarea numelui adecvat (nu perfect) este mai departe o necesitate pentru mine.

Uneori, recunosc, se întâmplă să vină natural: am avut acum niște ani pisici gemene. Evident, am fost silit să le numesc Bolek și Lolek. Culmea este însă că răspundeau încrucișat când le chemam. Așa

că le-am rebotezat: Lolek și Bolek. Cu sfidarea aia pisicistă, tot răspundeau invers. Am renunțat și le strigam pe amândouă deodată, ca să rezolv problema. A fost una dintre primele înfrângeri importante din viața mea.

Ultimul motan pe care l-am avut și-a găsit numele în literatură, anume după unul dintre personajele (și romanele) mele preferate, cel despre care o profesoară spunea că nu trebuie să lipsească de pe noptiera unui medievalist. Și

cu deplină dreptate, de altfel. Este vorba despre Baudolino, al lui Umberto Eco (apărut la Editura Polirom, în excelenta traducere a Ștefaniei Mincu).

Bineînțeles, acum vă veți spune că nu e adecvat, ca să folosesc același termen ca mai sus, cum naiba să dai un asemenea nume unei pisici? Mai ales că mai înainte te plângeai de faptul că nume mult mai scurte și mai sonore se lovesc de refuzul felin. Dar e simplu: Baudolino îl strigam în minte, dar

către bengalezul meu scoteam doar o silabă: Bau. Și, când se întindea cu joaca și făcea măgării (de ce măgării? De ce nu pisicării?), devenea Bau-Bau. Și da, i se potrivea.

Să vezi minune, problema îmi reapare când decid să încep această rubrică în „Suplimentul de cultură”. Este joi, în cea mai improbabilă zi din an, și trebuie să mărturisesc că textul de față ar fi fost gata de mult timp dacă nu aș fi zăbovit atât de mult în căutarea unui nume pentru rubrică.

Vorbesc aici de ore întregi în care, dincolo de ceea ce făceam și dincolo de ceea ce mi se mai rostogolea prin minte, era mereu și

RADU CUCUTEANU

CU VÂNTUL ÎNAINTE

problema asta, mică, acolo, băgată într-un colț, ițindu-și urechile din când în când.

Cum spuneam, a numi înseamnă a prevesti. Nu chiar în sensul în care îl folosea Plaut acum vreo 2200 de ani, „Nomen atque omen quantivis iam est preti” („De vrei, să ți-se împlinescă dorința, pune umărul”, în traducerea lui Eliodor Constantinescu din 1933). Mi se pare foarte nimerită scena asta: stăteam la o vorbă în fața unui bar, eu alături de trei prieteni, la care se adăugau vreo doi barmani, și eu tot numeam, iar ei, încruntați, cu mâinile la spate, unul cu privirea în jos, altul plimbându-se, altul cu capul pe spate, tot mormăiau diversele variante care îmi trecuseră prin cap. Trebuie să fi fost chiar o priveliște cum eram acolo, ca niște sectanți care își rostesc mantrele pentru o zeităte necunoscută încă. Ideea mea era că această rubrică trebuie să poarte un nume care să justifice tot ce voi publica aici, de la muzici la cărți, de la munte la traficul din Iași, ba chiar și până ce păreri am despre găște.

Iar atunci, *milles tonnerres!*, cum ne bătea vântul și se umflau hainele pe noi, mi-am amintit de *Toate pânzele sus* și cât am iubit cartea aceea. Și în clipa aia am renunțat la alte năzbâtii pe care le gândisem. *Nomen est omen*. Înainte să fie. **SDC**

Ca la/după douăzeci de ani

În toamna acestui an se vor împlini 20 de ani de apariție neîntreruptă a „Suplimentului de cultură“. În vreme ce scriu „20 de ani“ mă cuprinde stupefacția, pentru că reprezintă jumătate din viața mea de până acum. Două decenii pline de convulsii, de repetări ale istoriei, de speranță și deznădejde. Un drum care a pornit în anul în care Traian Băsescu își câștiga primul mandat de Președinte, și PSD-ul era trimis în opoziție de către Alianța DA. Am trecut prin doi președinți cu câte două mandate care erau, în premieră, de câte 5 ani. Pregătite pentru Adrian Năstase, înhățate de Băsescu și Iohannis.

Dar lumea românească este, vrând-nevrând, foarte strămtă. Un sat ceva mai mare. Ce-au fost acești 20 de ani prin lumea largă (chiar plată, conform conspiraționiștilor)?

La 1 mai 2004, Uniunea Europeană a experimentat una dintre cele mai mari extinderi din istoria sa, primind zece noi state membre: Cipru, Cehia, Estonia, Ungaria, Letonia, Lituania, Malta, Polonia, Slovacia și Slovenia. Această extindere a însemnat o unificare istorică a Europei după decenii de diviziune în timpul Războiului Rece. Trei ani mai târziu, România și Bulgaria erau primite în UE în cadrul celui „de-al cincilea val“. Bafta noastră! 17 ani mai târziu, partidele extreme încep să răspândească vorbe despre faptul că ar trebui să ieșim din UE. Uităm repede ce-am fost înainte.

TIKTOK, VÂRFUL LANȚULUI TROFIC SOCIAL MEDIA

YouTube este lansat în februarie 2005, televiziunea noastră de azi. Atunci nu o știam, dar avea să schimbe modul în care noi consumăm și distribuim conținut video, devenind o parte esențială a culturii digitale.

În 2006 abia, dacă vă vine să credeți, era lansat Twitter. În zilele noastre, se numește X și a fost făcut mai praf decât era deja de către „geniul parțial malefic“ Elon Musk. În România, Twitter chiar și în perioadele sale de maximă glorie a fost o glumă pentru 10 oameni (exagerez, evident). Românului nu-i poți pune limită de semne (250, apoi extinsă la 500) când el vrea să scrie române în loc de postări. A făcut-o cu brio pe Facebook, până a venit TikTok-ul și a instalat formatul video scurt în vârful lanțului trofic social media.

Criza financiară globală începe în 2007, mai puțin în România, unde Călin Popescu-Tăriceanu și Traian Băsescu decid că așa ceva nu există, cam la fel cum spune olteanul când vede prima oară girafa. Primele semne ale crizei financiare globale au devenit evidente odată cu prăbușirea pieței imobiliare în Statele Unite, marcând începutul celei mai grave recesiuni economice de la Marea

electorală ale SUA. Avea să impună un standard pentru funcția prezidențială imposibil de atins de atunci. Căci Trump și Biden.

Anul 2009 ne aduce o pandemie, cea de gripă H1N1, cunoscută și sub numele de gripa porcină. Pandemia de H1N1 a fost prima pandemie de gripă a secolului al XXI-lea, afectând milioane de oameni la nivel global. Habar n-aveam noi că în 2020 urma ceva tare de tot.

2010: Pe 12 ianuarie, un cutremur devastator a lovit Haiti, ucigând peste 200.000 de persoane și lăsând milioane fără adăpost. De asemenea, anului erupe vulcanul Eyjafjallajökull din Islanda. Norul de cenușă vulcanică eliberat în atmosferă a dus la închiderea extinsă a spațiului aerian european pentru mai multe zile, fiind una dintre cele mai mari perturbări ale transportului aerian de la Al Doilea Război Mondial încoace. Peste 100.000 de zboruri au fost anulate, afectând aproximativ 10 milioane de pasageri și provocând pierderi economice estimate la miliarde de dolari.

DE LA BOSONUL HIGGS LA BREXIT

2011 este anul Primăverii arabe. Proteste, revolte și, în unele cazuri, războaie civile care au avut loc în mai multe țări arabe. Această

mișcare a început la sfârșitul anului 2010 în Tunisia și s-a răspândit rapid în alte țări din Orientul Mijlociu și Africa de Nord, inclusiv Egipt, Libia, Yemen, Siria și Bahrain. Deși a adus speranțe de schimbare și reformă, în multe locuri a dus la instabilitate, conflict și suferință umană. În unele cazuri, speranțele inițiale de democratizare au fost înlocuite de noi forme de despotism.

Următorul an, 2012, aduce una dintre cele mai importante descoperiri științifice din timpul vieții noastre: dovedirea existenței, pe cale experimentală (la CERN), a Bosonului Higgs. Fără existența sa, particulele elementare n-ar dobândi masă. Și fără masă, n-am fi nici noi aici ca să încerce alții să ne fure masa.

În 2013, Cardinalul Jorge Mario Bergoglio din Argentina a fost ales Papă (Papa Francisc), devenind primul papă din America de Sud. În România aveau loc protestele masive împotriva exploatarei urului de la Roșia Montană.

Anexarea Crimeii de către Rusia s-a produs în martie 2014. Federația Rusă a anexat peninsula, un act care a condus la tensiuni internaționale și sancțiuni împotriva Rusiei. Atât de slabe, încât la mai puțin de un deceniu după avem un război la granițele noastre al cărui

final este imposibil de previzionat.

În 2015 avem Acordul de la Paris privind schimbările climatice. 196 de țări au semnat un acord global pentru combaterea schimbărilor climatice, cu scopul de a limita încălzirea globală. Prea puțin și prea încet s-au mișcat lucrurile de atunci în direcția gândită. Vine potopul!

Marea Britanie votează pentru Brexit în 2016, prin referendum. După ei, potopul!

Donald Trump a fost inaugurat al 45-lea președinte al Statelor Unite ale Americii în 2017. Cât de curând ar putea fi reînscris, deși a pierdut alegerile din 2020. În ciuda tuturor previziunilor și proceselor pe care le are.

Am început, în sfârșit, să vedem mai clar universul din 2018, după lansarea telescopului spațial James Webb. Spre deosebire de precedentul, Hubble, intrat în operare în 1990, nu a avut nevoie de reparații. Ar fi fost, de altfel, imposibil. De nu-i funcționau lentilele, îngroșa rândurile gunoiului spațial, căci la soare ne putem uita, dar la el a mai ajunge, ba! Am avut noroc.

TOP 3 NENOROCIRI DIN TIMPUL VIEȚILOR NOASTRE

În 2019 are loc incendiul de la Catedrala Notre-Dame din Paris. A cauzat daune semnificative unei dintre cele mai emblematiche și monumentale clădiri în stil gotic din lume. Restaurarea Catedralei Notre-Dame din Paris este programată spre finalizare, iar aceasta să fie redeschisă pentru servicii religioase și vizitatorilor chiar din decembrie 2024. Termenul marchează un moment simbolic, aproximativ cinci ani și jumătate după incendiul devastator care a afectat semnificativ structura istorică. Restaurarea completă a clădirii, inclusiv renovarea fațadei, ar putea continua până în 2028.

2020 este anul fabulos al generației noastre. Pandemia COVID-19, declanșată la sfârșitul anului 2019, ne-a schimbat viețile, economiile și societățile.

Joe Biden a fost inaugurat ca al 46-lea președinte al Statelor Unite în 2021, în contextul pandemiei COVID-19. Dacă ar câștiga un al doilea mandat în acest an, ar urma să iasă la pensie din funcția de Președinte la vârsta de 86 de ani. Cel mai în vârstă președinte american a fost Ronald Reagan, care a avut 77 de ani când și-a încheiat cel de-al doilea mandat în ianuarie 1989.

2022 ne aduce invazia Rusiei în Ucraina. După pandemia COVID-19, pentru noi, cei din partea asta de lume, e pe locul al II-lea în top 3 nenorociri din timpul vieții noastre. Să sperăm că locul al III-lea nu va fi ocupat de „Ciolacu președinte“. **SDC**

GEORGE ONOFREI

DIN COLȚUL OPUS

Depresiune. Un pic mai târziu, Traian Băsescu, cu mânuțele alea mici ale lui Emil Boc, avea să taie salariile și să încerce și tăierea cu 25% a pensiilor. Pentru că FMI și pentru că năvălise criza aceea care era imposibil să ajungă și la noi.

2008: Barack Obama a fost ales ca primul președinte afro-american al Statelor Unite ale Americii. Frumoase amintiri! Una dintre rarele perioade de grație

Carnalitatea clandestină

Elemente de atractivitate anunțau șanse promițătoare de succes pentru cea mai recentă creație a lui Silviu Purcărete la Teatrul Național „Vasile Alecsandri” Iași. Un text inedit pentru România, scris de Thomas Middleton în secolul al XVII-lea – *Women beware Women*, a căpătat în traducerea preferată de regizor, titlul *O tragedie veninoasă*.

Middleton a fost colaborator al lui Shakespeare, anumite inflexiuni temporale (structura compozițională, teatrul în teatru, construcția personajelor etc.) fiind ușor detectabile. Canavaua socială reînvie o Florență decadentă, stăpânită de vicii și desfrâu, în care valoarea morală e pervertită de poftă de înăvuțire și de avans rapid în ierarhiile comunității, în care trupul însuși devine monedă de schimb, e modificat. Deși ne separă 400 de ani de momentul istoric al timpului teatral, ca spectator ai mereu senzația de corespondențe cu lumea noastră. Politica și biserica își dau mâna pentru controlul vieții publice. Dragostea pură e maculată de prădători a căror putere e nemăsurată. Lipsa de scrupule ajunge virtute.

Un alt garant al reușitei îl reprezintă echipa lui Purcărete. Artistul preferă colective pe care le cunoaște, cu care rezonază, de la care știe la ce să se aștepte ca atmosferă creatoare. Crede în trupe stabile, sudate. La Iași a lucrat în șase rânduri, numele lui Vasile Șirli și l-a asociat pe afiș de peste 50 de ori, cu Dragoș Buhagiar conlucrează de vreo 14 ani. Priceperea acestuia de-a lucra cu scenografiile monumentale s-a manifestat și acum în plenitudinea ei.

UN CADRU IMPLICIT ÎN CARE FIRUL NARATIV SE DEAPĂNĂ

Coloane uriașe cu capituluri – o posibilă evocare a Coloanei Justiției din Piața Santa Trinita, amplasate în centrul scenei citează plastic-arhitectural orașul, dar simbolul traversează și în concret. Așezat pe turnantă, câmpul acesta de colonne dinamizează, schimbă locații, dă impresia de călătorie

OLTIȚA CÎNTEC

DATUL ÎN SPECTACOL

în spațiu. Ascunde și dezvăluie elemente de mobilier și oameni, raportate la statura acestora materializează, prin proporționalitate, grandiosul.

Obiecte de epocă citează vremurile acțiunii teatrale, trasează un cadru implicit în care firul narativ se deapănă. Costumele completează portretele de personaj, atrag prin inventivitatea cu care sunt realizate, atenția la detalii care plac ochiului, „vorbesc” despre cei care le poartă la rampă. Căci în teatru, și haina scenică îl face pe om.

Un picior sprijinit prostetic (Ada Lupu – Livia), un scaun cu rotile (Dumitru Năstrușnicu – Cardinalul), măștile de grimă ale tuturor, un personaj mut, îmbrăcat în halat alb (Haruna Condu-rache), care controlează și pune în mișcare lucrurile printr-un flui-er, paturile de spital, corul de homuncuși (de asemenea în halate albe) trimit în gând la o lume dezabilitată de ignorarea normei etice. O lume în vrie, care are nevoie de dragoste (sentiment înscris în codul genetic uman), dar o calcă în picioare, preferând desfrâul, amorul pe recompense.

LUCRUL PE STRATURI DE SENS

În scenariul lui Middleton, iubirile se intersectează contondent

suflătește. Relațiile femeii-bărbăți sunt patronate de ispite, aranjamente și intrigi, iar rezultatele sunt încurcături, suferințe, fericiri scurte, parțiale. Sursa dramaturgică amorsează iubiri de tot soiul, de la firești, la imposibile – căsătorii prin răpirea soției/ fuga consimțită a celor doi soți, mariaje aranjate, carnalitate clandestină (adulterul, dragostea din interes material, ca modalitate de parvenire socială), amorul maladiv-incestuos (între rude apropiate) etc.

E în retorica regizorală a lui Silviu Purcărete lucrul pe straturi de sens, o regie de reinterpretare a textului dramatic, de instalare a lui în metafore vizuale care răsfăță retina și stimulează hermeneutica. Scena rulează imagini care te provoacă la decriptări. Ca spectator, îți place ce vezi, râzi, dar există în fiecare secvență un subtext la a cărui înțelegere brodezi în receptare. Jocul de șah dintre Livia și Mama devine un comentariu-anticipare a seducției Biancăi de către Duce. Deznodământul provoacă intuiția cultivată.

O calitate importantă a lui Silviu Purcărete e știința de-a lucra cu actorul, cu distribuții numeroase (27 aici), în care individualitățile și ansamblul funcționează în balans. Echilibrată în componentele de gen (feminină și masculină, Diana Chirilă e un personaj ambiguizat prin costumul care maschează genul biologic) și potențial creativ, altitudinea interpretării e evidentă.

UMORUL E CEA MAI EFICIENTĂ CALE DE-A SEMNALA O PROBLEMĂ

Petronela Grigorescu, Ada Lupu, Mălina Lazăr, Diana Roman – ale

cărei calități vocale sunt evidențiate de contribuția imaginativ inspirată a lui Vasile Șirli la crearea spectacolului –, Răzvan Conțu, Călin Chirilă, Doru Aftanasiu, Ionuț Cornilă, Cosmin Maxim,

Horia Veriveș, Andrei Sava decupează performativ caracterele asumate, sprijiniți de ansamblul care animă scena (Andreea Boboc, Radu Ghilaș, Robert Agape, Alexandra Azoitei, Anamaria Rusu, Mara Bărbărie, Iustin Căuneac, Ionuț Cozma, Luca Gumeni, George Gușuleac, Valentin Mocanu, Eduard Pislariu, Marian Stavarachi).

Purcărete amorsează chimii artistice, echipa funcționează armonios estetic, găsește rosturi scenice inedite în rama regizorală – traducerea și adaptarea sunt tot ale lui Silviu Purcărete –, care le valorizează în acest cadru general de colonie atinsă de boală. În dezvoltarea narativă, *O tragedie veninoasă* include și momente comice, publicul râde, umorul e adesea cea mai eficientă cale de-a semnală o problemă în strădania de-a determina corectarea.

Într-o comunitate insalubră în rărunchii ei morali, unica soluție de rezolvare e radicală. Mama, singura pentru care sanitatea mai contează, recurge la un omor în masă, mitraliind actanții acestui univers cangrenat atât de adânc, încât nu se mai poate reforma decât prin eradicare.

Finalul e ironic, cutremurător, nici armele automate nu pot distruge sursa răului. Piesa asta care a fost scrisă ieri vorbește atât de bine despre azi. **SDC**

ION BARBU

PINACOTECA DIN PETRILA

@ Șerban Mestecăneanu

INTERVIU CU VIOLISTUL RĂZVAN POPOVICI, DIRECTOR EXECUTIV SONORO

„Ora albastră va fi un spațiu de visare în care muzica se materializează”

Duminică, 3 martie 2024, la Sala Radio din București a debutat cea de-a douăsprezecea ediție a turneului SoNoRo Conac, una cu titulatura *Ora albastră*, care anul acesta s-a suprapus cu tradiționalul Concert de Mărțișor, inițiat în primul an al pandemiei de violistul Răzvan Popovici, directorul executiv al SoNoRo.

Structurat pe trei paliere temporale și geografice, SoNoRo Conac 2024 își propune și anul acesta să revitalizeze opere arhitecturale importante din România, cu ajutorul muzicii de cameră. În prima lui parte, SoNoRo Conac itinerează în luna martie concerte la Hotel Palace din Băile Govora Vâlcea, la Casa de Cultură din Feldioara, Brașov și la Colegiul Național „Vasile Alecsandri” din Galați, pentru ca apoi, în celelalte două părți ale turneului din lunile mai și iunie, muzica de cameră a orelor albastre să răsună, printre altele, la Casa Balș din Iași, la Castelul Bánffy din Râșnă, comuna Bonțida, Cluj sau la Casa Regelui Charles din Viscri, Brașov. Pentru această ediție SoNoRo Conac, alături de binecunoscutul violist român Răzvan Popovici se vor afla nume importante ale scenelor muzicii clasice internaționale, precum violonistul Nicolas Dautricourt și pianista Shani Diluka, dar și foștii bursieri SoNoRo, pianistii Cristiana Mihart și Ioan Dragoș Dimitriu. Programele recitalurilor vor include partituri de Johannes Brahms, Max Bruch, Schubert-Liszt, Piotr Ilici Ceaikovski, Edvard Grieg, Ernest Chausson, Gabriel Fauré, Louis Vierne, George Enescu, Stan Golestan, Bohuslav Martinu, Frank Bridge, Astor Piazzolla și Rebecca Clarke. Despre SoNoRo Conac 2024 am stat de vorbă pentru „Suplimentul de cultură” cu directorul său executiv, Răzvan Popovici.

CĂTĂLINSAVA

Salutare, Răzvan, iată că SoNoRo Conac a ajuns la ediția

a XII-a. Ce simboluri arhitecturale vin să se adauge pe harta muzicală a acestui proiect atât de special pentru peisajul concertistic românesc?

Am început chiar ieri cu un concert special la Sala Radio și sper ca asta să fie de bun augur. Anul acesta, turneul SoNoRo Conac este împărțit în trei părți, o primă parte acum, în luna martie, după care urmează două tranșe în lunile mai și iunie. Pentru luna martie ne-am gândit la un concert special prin care să celebrăm patrimoniul românesc printr-un concert mai mare, mai consistent, aproape extraordinar, așa zice.

Dacă mă uit pe program sunt de acord cu tine, e chiar extraordinar.

...așa că am legat deschiderea turneului și primul nostru concert de Concertul Tradițional de Mărțișor, pe care îl facem ca de obicei la Sala Radio.

E o tradiție bună.

Exact. Astfel că am pornit cu dreptul în fața unei săli care a fost din nou, ca de obicei, arhiplină. Turneul, această mică parte de început, va continua la Băile Govora, în hotelul Palas, un monument istoric renumit.

Da, a fost construit la începutul secolului după planurile unui arhitect francez și reinaugurat în 2013.

(Râde.) Ți-ai făcut temele... este foarte frumos restaurat și mă bucur că vom cânta aici pentru prima dată. Urmează să ajungem pe 5 martie la Feldioara, într-un alt spațiu foarte frumos restaurat, Casa de Cultură din Feldioara.

Cetatea Feldioarei e unul dintre monumentele exemplare restaurate în România.

Așa este, am mai cântat în cetatea Feldioara acum câțiva ani.

Tot alături de Nicolas Dautricourt, dacă nu greșesc.

O, da, așa este, a fost foarte frumos! Și iată cum Feldioara prin aceste restaurări ajunge pe o hartă culturală activă și foarte onorantă. În plus, primăria de acolo are și un pian foarte bun, ceea ce este extraordinar. Acesta a fost, între altele, și unul dintre motivele pentru care am ales să mergem acolo, având-o pe Shani alături de noi.

Într-adevăr, Shani Diluka nu poate cânta pe orice pianină.

Bineînțeles! (Râde.) Iar prima parte a turneului SoNoRo Conac se va încheia la Galați, pe 6 martie, cu un concert în aula Colegiului Național „Vasile Alecsandri” Galați, pe băncile cărui au trecut de-a lungul timpului multe personalități importante ale României.

Vreau să mă întorc la debutul SoNoRo Conac 2024, care, așa cum spuneai, s-a suprapus anul acesta cu Concertul de Mărțișor din București. Spune-mi, te rog, de ce crezi că este așa de iubit acest mărțișor muzical al vostru, al tău și al SoNoRo?

Pentru că primul concert de mărțișor s-a întâmplat exact în anul în care a început pandemia, a fost ultimul concert care a avut loc în București înainte de închiderea sălilor de spectacol. A fost un moment extrem de emoționant pe care publicul l-a păstrat ca atare în memorie. Apoi, în anii următori, cu toate restricțiile și cu toate problemele am reușit să-l

ducem mai departe. Cred că artiștii pe care îi invităm în fiecare an, repertoriul pe care îl alegem și modul acesta de a celebra elegant doamnele, odată cu venirea primăverii și a frumuseții naturii la București, a fost de fapt un cocktail care a atras de la bun început mult public și mai cred că așa se construiește de fapt o tradiție!

Iar tu ai o experiență considerabilă în ceea ce înseamnă a construi tradiții. Spune-mi, te rog, despre titulatura SoNoRo Conac, mie mi se pare, ca în fiecare an, foarte bună și inspirată, ați avut titluri extrem de inspirate. Ce e această *L'heure bleue*, cum e intitulat SoNoRo Conac anul acesta?

L'heure bleue pentru că eu cred că „ora albastră”, care face trecerea între acel interval de timp în care finalul de zi se pregătește să facă loc înserării, apoi nopții, este unul dintre cele mai magice momente ale zilei. Evident că mulți scriitori, poeți și compozitori au fost fascinați și inspirați de acest moment magic, astfel că ne-am gândit că ar fi frumos să ne tragem și noi energia din această magie a clipei. Am găsit un repertoriu minunat, e un titlu care îmi place foarte mult și cred că *Ora albastră* va fi pentru SoNoRo un spațiu de visare în care muzica se materializează dincolo de contururi, în unele dintre cele mai frumoase edificii din țara noastră.

Iar la visarea din *Ora albastră* vor contribui și artiștii care îți vor fi alături, parte din SoNoRo Conac 2024, mă gândesc la excepționalul violonist Nicolas Dautricourt, un muzician francez extrem de iubit în România, și remarcabila pianistă Shani Diluka, cărora li se adaugă și pianistii Cristiana Mihart și Ioan-Dragoș Dimitriu, foști bursieri SoNoRo Interferențe. Vorbește-ne puțin despre acești interpreți, știu că ai cântat deseori cu ei pe diverse scene românești și internaționale. Iar unii dintre ei îți sunt și prieteni.

Sigur, de Nicolas mă leagă o prietenie foarte lungă. Ne-am cunoscut la festivalul Mihaelei Martin,

la Rolandseck.

În Germania.

Da, acum nici nu mai știu cât timp, cred că șase-șapte ani. Îmi amintesc că am cântat pentru prima oară *Cvartetul* de Strauss și îmi aduc aminte că a mers foarte bine, ne-am înțeles excelent ca muzicieni, ba chiar am devenit și prieteni și tot concertăm, de mai multe ori pe an. (Râde.) Îl apreciez pe Nicolas pentru faptul că este un violonist remarcabil, așa cum ai spus, dar și pentru faptul că este un promotor extraordinar al muzicii lui Enescu.

Într-adevăr, pe voi vă leagă și acel *Proiect Enescu* în care ai fost parte alături de Valentin Răduțiu și de Capriccio Quartet, pe care Nicolas Dautricourt l-a scos și pe disc în toamna lui 2022.

Da, exact, și cred că ar fi interesant pentru public să afle că acest *Proiect Enescu* a ajuns iarna trecută în Vietnam. Am concertat în premieră în Hanoi Opera House, această clădire impresionantă proiectată chiar de Gustave Eiffel, pe scena căreia am cântat în premieră *Octetul op. 7* de Enescu. E foarte frumos ca un muzician din străinătate să facă asta, e frumos pentru noi să vedem ce poate face un muzician îndrăgostit de Enescu prin care cultura română e promovată la cel mai înalt nivel de un străin.

Da, mie mi-a plăcut foarte mult atât recitalul de la Ateneu, din septembrie 2021, la Festivalul Enescu, când ai fost și tu pe scenă, cât și CD-ul apărut un an mai târziu la Orchid Classics.

Pe Shani Diluka am cunoscut-o tot la un festival, am cântat apoi din când în când împreună, ne întâlnim la Paris atunci când suntem în oraș, pentru că amândoi suntem interesați de literatură, pictură, poezie și avem întotdeauna multe să ne spunem. O apreciez foarte mult ca muziciană, iar în ultimii ani se bucură de o carieră fulminantă...

Ce carieră, cu recitaluri pe marile scene europene și cu o discografie impresionantă din care

eu nu pot uita albumul *Marcel Proust* sau acel mix de Beethoven și raga-uri indiene...

Da! M-am bucurat foarte mult că la invitația de a veni anul acesta la Concertul de Mărțișor și la alte câteva concerte din SoNoRo Conac a reacționat foarte prompt și este bucuroasă, recunoscătoare și încântată să revină în România.

Cristiana Mihart și Ioan-Dragoș Dimitriu sunt foști bursieri SoNoRo Interferențe. Spune-mi, te rog, despre această latură a interferențelor, a pedagogiei, a formării unei elite de muzicieni români importantă pentru tine și pentru SoNoRo.

E extraordinar să vedem acum că, după optsprezece ani de burse, se culeg roadele unui demers început împreună cu Diana Ketler.

Pianista și prietena ta de origine letonă, care dincolo de interpretare este, la fel ca tine, și un pedagog de succes la mai multe academii muzicale europene.

Exact, iar la baza acestor interferențe a fost chiar dorința noastră comună de a da mai departe ce știm și ce am învățat împreună pe alte meleaguri și, în același timp, de a-i alege pe unii dintre cei mai talentați tineri muzicieni români, de a-i învăța lucruri, de a-i promova și de a le deschide uși-poți-ferestre. (Râde.)

Și perspective importante în carieră.

Sigur că da! E foarte frumos că văd din ce în ce mai mulți tineri

muzicieni cum sunt Cristiana Mihart și Dragoș Dimitriu, care mișcă lucrurile foarte bine și au devenit muzicieni excelenți! În timp am văzut la unii dintre acești muzicieni pe care i-am selectat și – n-aș zice „i-am păstorit” – i-am îndrumat și acompaniat...

De ce nu, a fost un fel de „păstorie”.

(Râde.) Ei au fost mai mulți ani bursieri, exemple ar fi Aurelia Vișovan, Adela Liculescu. Andrei Ioniță, care a fost bursier SoNoRo cinci ani.

Un violoncelist cu o carieră fulminantă în Germania și dincolo de ea.

Exact. Și mulți alții. Iar Cristiana termină în curând un doctorat, cântă foarte frumos – ea este pianista cu care cânt de obicei în România multe recitaluri. Practic avem un număr mare de lucrări pe care le învățăm și le cântăm împreună, iar Dragoș Dimitriu este cel care la Brașov a dat tonul unui management filarmonic exemplar în țară. Am observat că, după ce el a reușit să schimbe lucruri, a reușit să angajeze mulți muzicieni, a reușit să creeze serii noi de concerte, chiar inedite.

Da, lucruri care trebuiau să se miște în România, inclusiv în direcția muzicii contemporane, cum s-a întâmplat apoi și în alte centre muzicale din țară.

Exact, iar pe măsură ce treceau anii, aceste schimbări au adus public în sălile de concerte, care

concerte începuseră să fie chiar sold-out la Brașov, iar acum, chiar dacă a plecat, eu sunt foarte încântat că a devenit mâna mea dreaptă la SoNoRo, ca director de inovație și dezvoltare! Iar ceilalți mulți, poate sute de bursieri, s-au realizat și au ajuns la un nivel extraordinar și am început să-i invităm să cânte la SoNoRo.

Studentii au devenit partenerii profesorilor, da, e ceva frumos, iar viitorul sună bine, Răzvan. Și mă gândesc la motto-ul acela din Pierre Athanase Larousse pe care știu că tu l-ai ales la Interferențe: „Educația întregii lumi este mai presus de orice”.

Da, mă bucur că l-ai reținut.

Întorcându-ne la SoNoRo Conac, al cărui program introductiv a însemnat Brahms, Bruch, Schubert-Liszt, Ceaiikovski, Grieg, Chausson, Martinu și Piazzolla, dar și Rebecca Clarke, o compozitoare și virtuoză a violii de secol 20.

Iar lucrarea ei, intitulată *Morpheus*, are direct legătură cu titlul ediției de anul acesta, *L'heure bleue*.

Bineînțeles, e zeul somnului și al visării orelor albastre, unul venerat de cei care au mult de studiat! Răzvan, mă gândesc că proiectul și pariul tău, primul și cel mai important festival cameral românesc de după 1990, a fost acum 18 ani de a include România în circuitul de vârf al vieții muzicale și de a relansa ideea de concert cameral. Înapoi cred că ai reușit asta cu vârf și îndesat! La final, o invitație pentru tot ce înseamnă SoNoRo 2024, de la violistul și directorul acestui festival cameral atât de iubit de melomanii din România, și în special SoNoRo Conac, care tocmai a debutat în forță!

Ce să vă spun, SoNoRo Conac a pornit de la ideea de a reda muzicii de cameră acel spațiu original, intim, propice unui dialog cultural și ascultării active din partea unui public restrâns. Prin acest proiect ne-am propus să sensibilizăm opinia publică în ceea ce privește clădirile de patrimoniu reabilitate, multe dintre ele, așa cum spuneam, clădiri spectaculoase și elegante, care trebuie reintroduse în circuitul cultural, iar muzica de cameră e cel mai bun vehicul pentru așa ceva. Am reușit să punem astfel pe o hartă arhitecturală și emoțională a țării noastre peste o sută de clădiri de patrimoniu, unele dintre ele complet necunoscute publicului din România, dar am reușit să atragem și atenția publicului internațional asupra unora dintre cele mai frumoase simboluri arhitectonice din România prin calitate, prin calitatea muzicii interpretate. Nu sunt chiar toate concertele sold-out, vă așteptăm la SoNoRo Conac! SDC

Catedrala Doamnei Chiajna și noile meleaguri cucerite

Un descântec nou se rostește de-a lungul a mai bine de șapte sute de pagini, odată cu cel mai nou roman al Simonei Antonescu, *Chiajna din Casa Mușatinilor*. Vraja sa se compune din chemarea vânzătorului de sugiuc, din mieunatul pisoilor găsiți de Chiajna pruncă, din umbrele nemișcate ale hanurilor în care iscoade nevăzute purtau mereu cu ele vești care aveau să schimbe întotdeauna destinul celor de pe tron.

MIHAELA PASCU-UGLINDĂ

Simona Antonescu țese istoria vieții Doamnei Chiajna, îi construiește, în fapt, o catedrală nepieritoare cu un acoperiș mareț, sub care cea mai importantă figură feminină din Evul Mediu românesc își va ocroti copiii și Valahia. Chiajna, călăuzită de cartea *Il Principe*, purtând duios în inimă copilăria protejată de cele două doici și de Doamna Elena și având în sânge vitejia bunicului său, Ștefan cel Mare, redevine, în prezent, un personaj care cucerește alte teritorii, pe cele ale imaginației, pe cele ale unor zori care îi deschid din nou calea către nemurire. În zeci și zeci de feluri, o descoperim pe Chiajna pentru prima oară, plină de forță și plină de farmec, plină de stăpânirea și candoarea care se găsesc uneori, paradoxal, în cele mai tari suflete.

MOȘTENIREA UNOR GÂNDURI ȘI GESTURI CARE ONOREAZĂ FEMININUL

Într-un roman-capodoperă, în *Chiajna din Casa Mușatinilor*, descoperim vrăjiți poveștile de iubire care se curmă înainte de a începe, grozăvia unor vremuri în care moștenitorii tronului erau otrăviți, iar luptele se găseau mai mereu la porțile cetății. Suntem purtați, prin cuvinte șoptite și arhaisme iscusit brodate în istoria pe care o avem din nou înainte-ne, prin fața unor personaje precum Lăcustă grădinarul care-și întâmpina durerea „ca pe o ibovnică năzuroasă și rea, a cărei sălbăticie farmecă și supune cu atât mai mult bărbații” și care știa secretul pentru a face vopseaua albastră de Voroneț sau negustoreasa Marula și iscoada Anghel, aceasta dintâi fiind cea care „nu avea să schimbe niciodată libertatea cu nimic, nici cu dragostea, nici cu o viață ușoară la adăpostul unui bărbat”, ferindu-se astfel de „jertfirea tuturor lucrurilor dragi pentru ea: nu avea să mai vadă niciodată Damascul, Veneția, cetățile Andaluziei”.

Ficțiunea istorică pe care o semnează Simona Antonescu poartă de data aceasta, poate mai mult ca niciodată, moștenirea unor gânduri și gesturi care onorează femininul, ridicându-i tăria deasupra veacurilor, aducând laolaltă în negustorese, în druștele aproape fermecate care însoțeau mireasa, în domnițele care mergeau la altar cu simțul datoriei în loc de cel al iubirii, în Chiajna cea dărză care lasă în urmă copilăria apărând coroana Mușatinilor, abandonând pentru totdeauna „o fetiță încrunțată purtând bouri brodați cu fir de aur pe bonetă,

părăsită lângă un bestiar cu an-luminuri”. Se va gândi doar, la răstimpuri, cum „cheia fericirii ei de astăzi se afla la fetița aceea”, fără a mai vedea însă lumea prin ochii celei care cunoscuse până atunci doar liniștea și siguranța copilăriei.

Fiecare nouă zi o va căli, fiecare nouă pagină va recupera istoria unor ani din care autoarea extrage, prin miezul provocărilor, din greul unor ani cumplii, o frumusețe care venea din onoare, o frumusețe care venea din datorie, o forță care era stavilă în calea dușmanilor, așa cum Chiajna

va gândi din primii ani de după desprinderea de copilărie: „Atunci când toți ceilalți se simt în siguranță în preajma ta nu este semn bun, ceva ai făcut greșit, căci jumătate dintre cei care te înconjoară trebuie să fie trădători, măcar cu gândul, dacă nu cu fapta încă. Spre păianjeni te îndrepti cu hotărâre de cum îi vezi, nu aștepti ca ei să înceapă a fojgăi pe la marginile pânzelor lor. Spre trădători te îndrepti cu hotărâre mai înainte ca ei să treacă de la gând la faptă”.

Domnița Chiajna Mușatina a Moldovei devine Chiajna Basarab Mușatina, soția lui Mircea-Vodă și Doamna Valahiei și va purta, încă de atunci, o armură doar de ea știută, până când va ajunge să se arunce în luptă, ani mai târziu, după moartea lui Mircea-Vodă, printre oșteni, cu părul despletit, câștigând bătălii în numele celor pe care trebuia să îi ocrotească în continuare.

CONVERSAȚII ÎN TAINĂ ȘI DIALOGURI SAVUROASE

Fiecare frază care ne-o arată pe Chiajna netemătoare ne-o dezvăluie mai apoi pe Chiajna cea care ar fi făcut totul pentru a-și proteja pruncii, cea care veghea, ca nimeni alta, asupra odoarelor pe care le ținea departe chiar și de atingerea doicilor atunci când erau mici: „În loc de somn, își lăsa capul pe spate până când atingea spătarul înalt, își petrecea de câteva ori peste încheietură capătul feței cu care erau legate pelincile fetei, ca să fie sigură că nimeni nu i-o va lua din brațe, închidea ochii și căuta o cale de scăpare din tot ce va avea de pățimit fiica ei: viitorii ei frați care vor culege toată dragostea și atenția tatălui lor și a întregii lumi, căsătoria cu un necunoscut de vârsta tatălui ei, spaima pentru viața ei și a viitorilor ei copii, lupta necontenită, mai mult ca sigur un surghiun, apoi moartea soțului ei și pribegia până la sfârșitul vieții”.

Simona Antonescu reușește să țină această balanță într-un echilibru perfect, să construiască astfel și să reinvie un personaj memorabil, o figură feminină complexă și autentică în mijlocul unor pagini care aduc istoria acelor ani la viață prin conversații în taină, prin dialoguri savuroase și scipiri de priviri subînțelese, prin tot ceea ce ficțiunea istorică are mai bun de oferit, cu precădere atunci când autorul care o strunește are îndemânarea Simonei Antonescu.

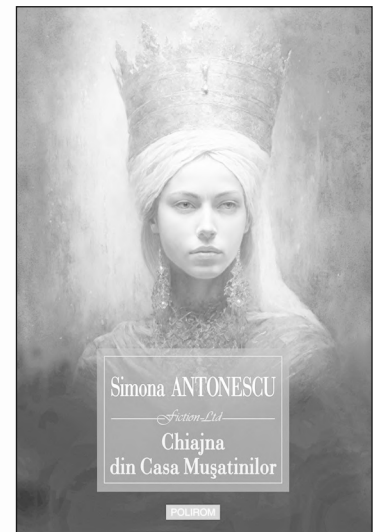
Nimic nu e cumplit în personalitatea Chiajnă, căci cumplitul care ne pare azi era atunci firescul unor ani teribili. Și teribilul este aici, din nou, aruncat în mrejele povestitorului iscusit care știe că poate vorbi despre uciderea unui om în același fragment în care amintește de duișia unei clipe din copilărie: „Gâtul cocoșilor trosnea, dar al ienicerilor de strajă nu avea de ce să trosnească, pentru că ea ar fi crestat numai puțin, cât

să rețeze vena de sub piele. Nu putea fi greu. Atunci când gândul ei neadormit ajungea în mijlocul iatacului lui Soliman, se oprea. Chiajna se descoperea acolo, desculță și tăcută, cu cuțitul în mână, privindu-i în lumina lunii somnul liniștit, ascultându-i respirația. Amăna sfârșitul ca să guste cât mai mult din clipa aceasta minunată în care ea avea puterea deplină, iar el se afla în mâinile ei. Pe când era copilă și doica bătrână îi făcea câte un cozonăcel rotund într-o crăticioară mică, ea obișnuia să-l privească și să-și închipuie mai întâi, îndelung, cum îl va rupe cu mâinile și îl va mânca, dublând astfel bucuria, trăind-o o dată în imaginație și o dată în realitate”. Se transformă, sub privirile noastre, Chiajna copilă, Chiajna mireasă, Chiajna devenită mamă și, mai apoi, Doamna Chiajna care apără tronul Valahiei și care nu se teme să ia sabia în mână:

„Un scutier îi prindea pintenii la cizme, un altul îi strângea chimicul cu arme la brâu, cel de-al treilea aștepta să-i vină rândul, cu cămașa de zale în mâini. Pe măsură ce ei isprăveau, Dobrei i se părea că mama ei dispăre ușor ca un fum, înlocuită de o străină în armură de oștean care părea mai înaltă, mai stăpânitoare, ca și cum aceasta fusese de fapt dintotdeauna ființa cea adevărată, silită să-și ducă viața învâluită în fumul acela care fusese mama sa”.

Ghicește în copiii ei destinul fiecărui, știe că are în ea închisă o forță și mai mare, captivă pentru a nu se pierde cu totul, dovedind din nou și din nou o stăpânire de sine uriașă pe care Simona Antonescu i-o construiește cu migală și atenție, cu forță și pătrundere.

O zărim și noi, cititorii supuși și credincioși, de-a lungul anilor, prin ochii celor care, iscoade sau nu, negustorese ascunse sau nu, o privesc și ne povestesc mai departe istoria așa cum nu s-a mai povestit. Chiajna din Casa Mușatinilor conduce, din nou, cu mână sigură și cucerește, ca prin vis, meleagurile pe care nu le-a abandonat niciodată. **SDC**

Simona Antonescu
Chiajna din Casa Mușatinilor
Colecția Fiction LTD
Editura Polirom, Iași, 2024

Cele mai importante festivaluri de literatură din România, alături de Festivalul Internațional de Literatură de la Odesa

Duminică, 25 februarie, s-a încheiat cea de-a IX-a ediție a Festivalului Internațional de Literatură de la Odesa, un eveniment de tradiție, devenit itinerant din cauza războiului și găzduit anul acesta la București.

Au fost patru zile pline, în care publicul bucureștean a putut să asiste la un program de evenimente cu un format extrem de divers: de la lecturi publice până la dezbateri în jurul celor mai importante teme ale momentului în planul politicii mondiale, precum viitorul Europei sau lupta împotriva barbariei.

Despre arhitectura programului celei de-a IX-a ediții și relevanța temelor a vorbit și E.S. Domnul Igor Prokopchuk, Ambasadorul Ucrainei în România, în discursul său din seara zilei de 22 februarie. Excelența Sa a ținut să își exprime bucuria cu privire la faptul că festivalul este găzduit la București, în România, una dintre țările-lider în susținerea populației ucrainene după izbucnirea războiului.

De asemenea, Ambasadorul Ucrainei în România a îndemnat publicul să țină un moment de reculegere în memoria victimelor războiului din Ucraina pe care l-a numit „cea mai mare criză umanitară din Europa de după cel de-Al Doilea

Război Mondial“. La finalul celor patru zile care au însumat peste 20 de evenimente, organizatorii celor mai importante festivaluri de literatură din România le-au transmis organizatorilor Festivalului Internațional de Literatură de la Odesa câteva gânduri.

„Pentru a fi eficientă împotriva unei tiranii sau împotriva violenței, literatura trebuie să se afirme și să fie. Atât. Istoria ne-a tot arătat, de atâtea ori, că unui dictator îi e mai frică de cuvinte decât de orice. Literatura este o armă universală, căci granița limbii este iluzorie: de aceea, imperativul căruia i se supune este unul afirmativ, al acțiunii literare. Mă bucur că literatura a învins încă o dată, iar Festivalul de Literatură de la Odesa a putut continua la București“, a declarat Ioan Cristescu, președintele Festivalului Internațional de Poezie de la București (FIPB) și directorul Muzeului Național al Literaturii Române.

Despre puterea literaturii de a-și găsi căi pentru a ajunge la public, dincolo de puterea armelor a vorbit și scriitorul Lucian Dan Teodorovici, președintele Festivalului Internațional de Literatură și Traducere Iași – FILIT: „Un festival precum acesta, care a mutat pentru câteva zile Odesa în București, este mai mult decât o manifestare

literară, este înainte de toate o declarație de libertate. Însă, oricâtă bucurie a putut produce festivalul iubitorilor de literatură din România, îmi doresc ca în anii viitori (mulți și buni) să știu că se desfășoară acasă, acolo unde îi e locul. În deplină siguranță și în deplină libertate“.

„Sunt cutremurat, încă, de documentarul pe care l-am privit azi-noapte, 20 de zile în Mariupol, film care, datorită curajului și vocației unor jurnaliști, arată cum un oraș se transformă, din cauza invaziei ruse, într-un infern. Odesa e în picioare, nu ca Mariupol și ale orașe ucrainiene ce au devenit ruine, dar viața ei este, iată, și în altă parte. Ca să poată trăi în continuare, Festivalul de Literatură de la Odesa a trebuit să-și găsească un refugiu, la București. Solidaritatea a funcționat și de data asta, iar scriitorii și-au putut face auzite vocile. Lumea literaturii nu are, în fond, granițe, iar limbile diferite în care se scrie nu sunt bariere, ci culoare de întâlnire. În aceste zile, drumurile literaturii au dus către Odesa, via București. Am speranța că anul viitor festivalul se va desfășura acolo unde îi este locul, la el acasă, în pace“, a mărturisit Robert Șerban, președintele Festivalului Internațional de Literatură de la Timișoara (FILTM).

Din partea Festivalului Internațional de Poezie și Muzică „Poezia e la Bistrița“, scriitorii Marin Mălaicu-Hondrari și Dan Coman și-au exprimat, de asemenea, încrederea în puterea literaturii de a cuceri oamenii mai puternic decât reușesc trupele să cucerească teritoriul: „Literatura își vede de drum. Chiar și atunci când pare irelevantă, își demonstrează forța, cum s-a întâmplat și acum, de la Odesa la București. Forța ei nu stă în a cuceri teritoriul, ci în a uni oameni. Festivalul de Literatură de la Odesa continuă, asta contează și ne dă curaj“.

Scriitorul Radu Vancu, cel care a ținut discursul de deschidere al ediției din acest an, ne-a transmis încă un gând, de data aceasta din perspectiva managerului cultural,

ca președinte al Festivalului Internațional „Poets in Transylvania“ care are loc la Sibiu: „Festivalul de Literatură de la Odesa a avut loc la București în zilele în care se împlinneau doi ani de la războiul barbar declanșat de Rusia în Ucraina. Doi ani de eroism – în care Ucraina nu numai că n-a fost cucerită & aneantizată, ci a devenit stat candidat pentru admiterea în Uniunea Europeană. Și luptă mai departe pentru noi toți. Pentru lumea care crede în libertate & democrație – care va fi rămas astfel (adică liberă & democratică) numai dacă Rusia e învinsă definitiv. Și va fi. Așa că a fi azi alături de Ucraina înseamnă a crede că specia umană are un viitor. Nu doar ca specie – ci ca una cu adevărat umană“. **SDC**

Fondat în anul 2015, Festivalul internațional de Literatură de la Odesa și-a propus să sublinieze efervescența culturală și caracterul internațional al orașului și să contribuie la consolidarea legăturilor sale cu alte metropole culturale din Europa și de pe alte continente. Programul fiecărei ediții în parte exprimă acest deziderat, atât prin selecția scriitorilor invitați, cât și prin temele de dialog. O importanță deosebită în arhitectura programului festivalului o ocupă panoramarea spațiului cultural din zona Europei de Est și a regiunii Mării Negre. Până în prezent, aproape 300 de scriitori au luat parte la evenimentele din cadrul Festivalului Internațional de Literatură de la Odesa. Hans Ruprecht și Ulrich Schreiber conduc festivalul de la înființarea sa.

Amin Maalouf – Labirintul rătăciților. Occidentul și adversarii săi

„Suplimentul de cultură“ vă prezintă în avanpremieră un fragment din volumul *Labirintul rătăciților. Occidentul și adversarii săi* de Amin Maalouf, traducere din limba franceză de Dan Petrescu, în curs de apariție la Editura Polirom.

— FRAGMENT —

Așadar pornind de pe coastele coreene fusese lansată ultima tentativă de invadare. Și chiar dacă spaima pricinuită de flota inamică data de o jumătate de mileniu, ea nu dispăruse din aducerile aminte. E drept că, privind o hartă, Coreea este singurul teritoriu mai aproape de Arhipelag – cel mult douăzeci și șapte de mile marine în partea cea mai strâmtă, adică cincizeci de kilometri. Unii conducători nu șovăiau să compare peninsula vecină cu „un pumnal îndreptat către inima Japoniei“.

Metafora era însoțită de o analiză strategică elaborată: un pumnal nu e periculos prin el însuși, ci devine așa când mânerul e ținut de o mână ostilă: în acest caz precis, cea a Chinei sau a Rusiei. În ochii reformatorilor din era Meiji, cea mai bună protecție împotriva unui asemenea risc ar fi fost să vadă ivindu-se o Coree modernizată după modelul Japoniei și care ar considera-o pe aceasta mentorul și aliatul ei natural.

Este de altfel ceea ce și începu-se să se producă. Și mai fascinați decât restul planetei de miracolul ce era pe cale să se petreacă la câteva mile de coastele lor, coreenii își puseseră la punct foarte repede propria deschidere. Suveranul lor, Gojong, care era cam de aceeași vârstă cu Mutsuhito, trimisese grabnic către arhipelagul vecin emisari însărcinați să studieze ceea ce se făcea acolo și să-l sfătuiască în privința drumului de urmat. Era gata să scoată propriu-i regat din izolare, să înnoade relații cu țările străine și să adopte anumite reforme – subliniind și el că trebuiau conciliate tehnicile Occidentului cu spiritul Orientului.

Pe termen lung, Coreea avea să izbutescă admirabil s-o facă. Dar în imediat, tânărul ei monarh, al cărui anturaj era prea puțin favorabil schimbării și care se temea să-l nemulțumească pe „protectorul“ său tradițional, împăratul Chinei, a pierdut încet-încet controlul situației.

CARTEA

Un război devastator s-a declanșat de curând în inima Europei, readucând la viață traumele cele mai dureroase ale trecutului; se proferează constant amenințări cu un cataclism nuclear, deși le credeam înlăturate definitiv; există o încleștare între Occident, pe de o parte, și China și Rusia, pe de altă parte... E limpede că se produce o schimbare profundă, care deja ne afectează modul de viață și care pune sub semnul întrebării însăși temelia civilizației noastre. Toți suntem conștienți de asta, dar încă nu a examinat nimeni această criză cu luciditatea pe care o merită. Cum am ajuns aici? Amin Maalouf caută, în cartea de față, originile acestei noi înfruntări între Occident și adversarii săi, retrăsând parcursul a patru mari națiuni. În ansamblu, volumul este o amplă frescă istorică ce înfățișează clar mizele conflictelor actuale, motivațiile protagoniștilor și straniile paradoxuri ale epocii noastre. Cum spunea Faulkner, citat în deschiderea cărții: „Trecutul nu moare niciodată. Nici măcar nu a trecut“. **SDC**

În decembrie 1884, a avut loc o încercare de lovitură de Stat, pusă la cale de niște activiști radicali fascinați de modelul japonez. Palatul regal a fost ocupat, Gojong a fost sechestrat pentru trei zile, înainte de a fi eliberat de trupele chineze. Insurecția a fost atunci înăbușită și mai mulți conducători ai ei au fost executați. Dar cel mai influent dintre ei, Kim Ok-gyun, șeful *Gaehwadang*, „Partidul Luminilor“, a reușit să părăsească țara și s-a refugiat în Japonia.

Personajul respectiv, care exercita un mare ascendent asupra tinerilor săi compatrioți, avea să se pomenească, fără să vrea, în centrul unui episod la fel de tragic pe cât de rocambolesc, și care va avea consecințe mult dincolo de țara-i natală.

În martie 1894, pe când se afla de nouă ani în Arhipelag, fiind ocupat cu organizarea opoziției față de regimul coreean, s-a lăsat convins să se ducă în China la invitația unui înalt demnitar care dorea să stea de vorbă cu el. Majoritatea prietenilor lui l-a sfătuit să nu se ducă, însă exilatul a socotit că nu trebuia să ignore o atare inițiativă, care se putea revela determinantă pentru viitorul țării sale.

La câteva ore după sosirea sa la Shanghai, a fost ucis în hotel cu trei focuri de pistol de către unul din tovarășii săi de drum, pe nume Hong Jong-ou. Acesta se infiltrase în anturajul lui cu câteva luni mai devreme, cu intenția fermă de a-l elimina. Cum opozantul era mereu protejat în Japonia de către amfitrionii săi, viitoru-i ucigaș plănuse să-l atragă în afara Arhipelagului și probabil tot el îl

convinsese să se ducă la Shanghai.

Hong a lăsat puține urme în Istorie în afară de acest asasinat. Cu toate astea, s-ar fi putut să rămână neuitat din motive mult mai bune. În orice caz, așa au crezut cei care îl cunoscuseră în Franța, unde trăise doi ani și jumătate înainte de a se duce să comită nelegiuirea.

Sosise la Paris în decembrie 1890, înzestrat cu mai multe scrisori de recomandare, și acolo își făcuse prieteni. Pictorul Félix Régamey, un iubitor al Asiei și al artelor ei, îl luase sub aripa lui și-l găzduise o vreme la el acasă; îl duse la Collège de France ca să i-l prezinte lui Ernest Renan, apoi îi găsisse o slujbă la muzeul Guimet tocmai inaugurat și care avea nevoie de ajutor ca să-și arhiveze colecțiile de manuscrise coreene și japoneze.

În colaborare cu J.-H. Rosny, doi frați scriitori extrem de renumiți în epocă și care semnau cu unul și același pseudonim, Hong a tradus un text literar coreean care a fost publicat sub titlul de *Primăvară parfumată*. Un altul, intitulat *Pădurea uscată reînflorită*, a fost editat după plecarea lui. Alte publicații aveau să urmeze, îndeosebi un manual de divinație intitulat *Ghid pentru a face propice steaua ce păzește pe fiecare om și pentru a cunoaște destinele anului*. Viitorul asasin începea de fiecare dată citind atent manuscrisul original, apoi îi explica frază cu frază conținutul unuia dintre Rosny, care-l reda într-o franceză curată. Munca aceasta comună avea ca obiectiv să facă descoperită și apreciată cultura coreeană de către un public care nu o cunoștea.

moderniste ale lui Kim Ok-gyun, căci militaseră împreună în sânul aceluiși partid, însă îl descria ca pe un om încăpățânat și violent. Opozantul i-ar fi spus într-o zi: „Dacă vreodată îți schimbi convingerile, te omor cu mâna mea!“ Hong îi mai reproșă că se „vându-se“ japonezilor, care erau, în ochii viitorului asasin, la fel de primejdioși pentru patria sa ca și chinezii ori rușii.

Drept urmare, atunci când un emisar al guvernului coreean venise să-l întâlnească la Paris ca să-i ceară, în numele regelui Gojong, să se ducă în Japonia ca să-l elimine pe disident, el acceptase cu entuziasm, pare-se, făgăduind să-și consacre din acel moment toată energia acestei sarcini. Și se ținuse de cuvânt.

A doua zi după asasinat, Hong a fost prins de poliția Concesiunii Internaționale din Shanghai și remis autorităților chineze care au ordonat, sub pretext că ucigașul și victima erau amândoi resortisanți coreeni, să fie trimiși împreună în țara lor de origine, ceea ce însemna că rămășițele victimei aveau să fie însoțite de ucigaș până la comanditarul crimei!

Oroarea situației nu s-a vădit decât atunci când vaporul a ajuns la destinație, iar ucigașul a fost întâmpinat acolo ca un erou, în timp ce cadavrul opozantului era sfărtecat pe loc și bucățile-i trimise în cele patru zări ale țării, ca toate provinciile să afle de pedeapsa suferită de „trădător“. Manifestații turbulente au fost organizate cu acel prilej împotriva japonezilor.

Două luni mai târziu, un corp expediționar venit din Arhipelag debarca în Coreea, unde se găseau deja trupele chineze. Primul război sino-japonez tocmai izbucnise; a fost declarat formal la 1 august 1894. **SDC**

AUTORUL

Amin MAALOUF (n. 1949, Beirut) este unul dintre cei mai apreciați scriitori francezi contemporani. Creștin melchit după mamă, protestant după tată, vorbind curent araba, franceza și engleza, a crescut într-un mediu cultivat, unde scrisul reprezenta, sub diverse forme, o preocupare de familie. Istoric prin formație, interesat de politică, s-a afirmat ca ziarist la cotidianul libanez „An-Nahar“ în anii '70. A debutat ca scriitor în 1983, cu eseul istoric *Cruciadele văzute de arabi*. I-au urmat curând romanele *Leon Africanul* (1986), *Samarkand* (1988), pentru care i s-a decernat Prix des Maisons de la Presse, *Grădinile luminii* (1991), *Primul secol după Béatrice* (1992), *Stânca lui Tanios* (1993), distins în același an cu prestigiosul Prix Goncourt, *Scările Levantului* (1996), *Periplul lui Baldassare* (2000), pentru care i-a fost acordat Premiul Jacques Audiberti d'Antibes, și *Dezorientații* (2012). La Editura Polirom au apărut, unele în mai multe ediții, volumele: *Periplul lui Baldassare*, *Stânca lui Tanios*, *Primul secol după Béatrice*, *Grădinile luminii*, *Leon Africanul*, *Scările Levantului*, *Samarkand*, *Naufragiul civilizațiilor*, *Identități ucigașe*, *Cruciadele văzute de arabi* și *Frații noștri neașteptați*. **SDC**

Regele din Bissap de Daniela Ulieriu, lansare de carte și sesiune de autografe

Sâmbătă, 16 martie, începând cu ora 17.00, la **Librăria Humanitas de la Cișmigiu (B-dul Regina Elisabeta 38, București)**, va avea loc lansarea romanului *Regele din Bissap* de Daniela Ulieriu, primul titlu apărut în 2024 în colecția „Ego. Proză” a Editurii Polirom, colecție care împlinește anul acesta 20 de ani de existență. Alături de autoare, vor vorbi Florina Pîrjol, Roxana Dumitrache, Nona Rapotan. Coordonată de Lucian Dan Teodorovici, colecția „Ego. Proză” numără peste 250 de titluri și aproximativ 150 de autori.

DESPRE CARTE

Un covor țesut de o bunică aflată într-un sat din Oltenia și un *Ndop*, o țesătură sacră, lucrat de ultimul artizan bamileke din Camerun, devin vasele comunicante a două culturi diferite, dar care au în comun simbolurile și un întreg imaginar încărcat cu sensuri mai mult sau mai puțin vizibile. Însă nebanuite sunt căile pe care cele două ajung să se asocieze.

O căsnicie de zece ani armonioasă, cu vacanțe și vizite în cele mai râvnite locuri de pe planetă și o situație materială de invidiat, o lume cât se poate de concretă și firească pentru un cuplu, se sfârșește brusc în urma unei întâmplări cu consecințe grave pentru Iris, care se hotărăște să fugă din țară.

Se angajează la Paris la o fundație ce o trimite să lucreze în Camerun, unde va contribui la promovarea unui rege bamileke. Pentru a putea face asta însă, trebuie să treacă printr-o inițiere, fapt care se vedește a avea o miză dublă.

„După câteva cărți autobiografice despre experiența sa africană, după alte romane scrise în colaborare și o sinteză despre cărțile de bucate din cultura română, Daniela Ulieriu dă, în *Regele din Bissap*, cea mai bună carte a sa. Romanul e bine și de multe ori foarte bine scris: alert, ritmat, cu dialoguri bune, cu tușe precise. E o lectură mai mult decât agreabilă. O intrigă și ea interesantă, proiectată pe un fundal care devine mai important și acaparează atenția. Dar mie prima parte a cărții mi se pare că indică un potențial aparte al autoarei pentru astfel de intrigi intimiste.” (Bogdan Crețu, „Observator cultural”)

Daniela Ulieriu, jurnalistă de televiziune și presă scrisă, a petrecut câțiva ani în Camerun, unde a coordonat două mari studii antropologice sub egida prințesei africane Ly Ma Bat Ngoup („Ly, cea care poartă pielea de panteră”): *Perles. Couleurs d'Afrique*, publicat în 2010, și *Ndop. Etoffes des cours royales et sociétés secrètes du Cameroun*, apărut în octombrie 2020. A avut șansa să participe la diferite ceremonii și ritualuri

specifice etniei bamileke (de trecere, de încoronare, la funeralii, la dansul măștilor elefant etc.), care se regăsesc în această carte. În 2022 i-a apărut la Editura Arthur cartea *Prințesa și perla*, povestire de inspirație africană. Împreună cu scriitoarea Doina Popescu a publicat două romane, *Perna cu fluturi* (2020) și *Cvartet* (2021), și o carte de antropologie culinară, *Trei secole de gastronomie românească* (2018). Globe-trotter, Daniela Ulieriu a călătorit în peste 80 de țări. A locuit în Asia de Sud-Est doi ani. Multe dintre impresiile de călătorie au fost transformate în articole pentru diverse publicații de gen și pot fi citite pe blogul ei de călătorie, *Asia mea* (danielaulieriu.ro). **SDC**

SEMNAL EDITORIAL

Aproape surorile de Cloé Korman

Roman finalist la Prix Goncourt

Traducere din limba franceză și note de Mădălin Roșioru

În anul 1942, în Franța aflată sub ocupație, trei surori de origine evreiască sunt plasate într-o familie adoptivă după deportarea părinților. Colaborarea regimului de la Vichy cu naziștii face posibile deportarea și exterminarea a zeci de mii de evrei. Din lagăre în familiile adoptive, de sătulețul

Beaune-la-Rolande la Paris și apoi la Drancy, Cloé Korman urmărește pas cu pas destinul acestor copile pe care-ar fi trebuit să le cunoască, verișoarele tatălui ei, moarte la Auschwitz la doi ani după părinții lor. Această poveste a inocenței distruse de spectrul Holocaustului este în același timp și cea a urmelor dureroase lăsate de regimul de la Vichy în Franța zilelor noastre.

„Aproape surorile ne pune față în față cu o nedreptate fundamentală a destinului – care dintre fetițele evreice din lagăre sunt

sortite să ajungă bunici și care nu vor fi salvate? –, aruncându-ne în inima unui reactor teribil. Cloé Korman îndrăznește să scrie despre lucrurile cele mai dure descoperite în ancheta ei, în ciuda dificultăților de-a căuta atât de aproape de sine. O face cu grație, modestie și curaj.” (*Toute La Culture*)

„Unul dintre lucrurile care dau forță acestei cărți este talentul scriitoarei de-a ne face părtași la cercetările, presupunerile, întrebările ei. Ne ia cu ea pe străzile din Paris, Montargis și Beaune-la-Rolande, prin locuri întortocheate ale căror nume banale ascund evenimente înfricoșătoare.” (*Les Inrocks*)

„O poveste tulburătoare și delicată care ne poartă, printre zâmbete

și suferință, prin labirintul unui regal al copilăriei eterne.” (*Télérama*)

Cloé KORMAN (n. 1983, Paris) provine dintr-o familie cu origini evreiești și poloneze, marcată de exilurile și persecuțiile din secolul XX. A studiat literatura anglo-saxonă și istoria artei la École normale supérieure de Lyon și a lucrat o vreme în cadrul Ministerului Culturii și Comunicației, înainte de-a se dedica scrisului.

Primul ei roman, *Les hommes-couleurs* (2010), s-a bucurat de mare succes, fiind distins cu Prix Valéry Larbaud și Prix du Livre Inter. I-au urmat romanele *Les Saisons de Louveplaine* (2013), nominalizat la Prix Médicis, și *Midi* (2018), nominalizat la Prix Renaudot. **SDC**

Olga Tokarczuk la examenul jocurilor video

Puțină lume și-ar putea închipui o combinație mai stranie ca cea dintre o laureată a premiului Nobel pentru Literatură și industria ludică digitală, dar acest lucru nu miră pe nimeni în Polonia, unde unul dintre romanele Olgăi Tokarczuk a ajuns materie primă pentru un joc video.

LUCIAN AMARII (JUP)

SUPLIMENTUL LUI JUP

Născută pe 29 ianuarie 1962, Olga Tokarczuk, laureată a premiului Nobel în 2019, este o figură importantă în literatura contemporană, apreciată pentru proza profundă, dar și pentru angajamentul său intelectual. Recent, ea „și-a extins orizontul creativ”, după cum notează publicația „ActuaLitté”, printr-o colaborare cu puternica industrie poloneză a jocurilor video. Nu este, din partea autoarei, doar un accept de cedare a unor drepturi de adaptare. Olga Tokarczuk se implică efectiv în realizarea acestui proiect.

Anul trecut, compania poloneză Sundog anunța că a reușit să obțină o finanțare de 340.000 de euro din partea unor investitori privați pentru a dezvolta un joc numit *Ibru* ce se adaptează efectiv pe una dintre cărțile Olgăi Tokarczuk, *Anna în catacombele lumii* (2006). Autoarea este, de asemenea, și investitoare în proiect, dar are și rolul de cocreator al viitorului joc.

„Ideea noastră a fost aceea de a crea un joc bazat pe cea mai bună poveste deja existentă”, a explicat Mateusz Błaszczuk, directorul creativ al companiei Sundog. „De aici a rezultat contactul cu scriitoarea Olga Tokarczuk și alegerea romanului ei ca subiect. Este o carte ce vorbește despre unul dintre cele mai vechi mituri din istoria omenirii în versiunea lui modernă.

Un roman atemporal și profund uman în care viziunea muribundeii lumi moderne este perfectă pentru a fi reprezentată într-un ambient digital”.

Planurile Sundog, așa cum au fost ele anunțate, sunt de a realiza un joc video „mic”, adică un joc ce poate fi jucat în numai 16 ore. Este descris drept un role-playing game detectivistic în care estetica cyberpunk este combinată cu o poveste conectată la vechiul mit sumerian al zeiței Inanna. Jocul ar urma să fie lansat în 2026.

„Nu simt că mitul lui Inanna este proprietatea mea”, declara cunoscuta scriitoare. „Dimpotrivă, miturile care ne bântuie continuă să revină în forme violente. Un joc video poate reprezenta o altă cale de a intra în poveste și de a o trăi într-un mod diferit. Este un lucru neașteptat pentru cartea mea, să existe într-o formă diferită și să ajungă la oameni care nu mai citesc nici reviste pe hârtie. Dar sunt interesată în orice fel de creație și încerc și eu să ajut, mai ales din punct de vedere al narațiunii. Sper că toate aceste eforturi vor avea ca rezultat o aventură intelectuală inteligentă și fascinantă”.

ALIANȚĂ INSOLITĂ

Încercând să descifreze logica acestei neașteptate legături dintre marea literatură și jocurile video,

publicația „ActuaLitté” consideră că ea „depășește limitele unei simple întâlniri artistice, generând un impact semnificativ. Extinde considerabil audiența unei autoare precum Olga Tokarczuk, invitând jucătorii, o categorie de public aflată în mod tradițional departe de literatură, la o descoperire captivantă, lărgind astfel influența autoarei. (...) Această întâlnire are, de asemenea, consecințe asupra percepției generale despre literatură și jocurile video. Ea sparge bariere preconcepute, arătând că aceste două forme artistice pot coexista armonios. Iubitorii de jocuri video descoperă bogăția narativă a Olgăi Tokarczuk, în timp ce cititorii tradiționali pot aprecia dimensiunea imersivă adăugată cărții. Astfel, fuziunea dintre literatură și jocurile video ale Olgăi Tokarczuk contribuie la un dialog cultural extins și la o redefinire a granițelor dintre aceste două lumi aparent diferite”.

Olga Tokarczuk nu este, totuși, un caz singular, mulți alți scriitori, cum ar fi Neil Gaiman, au fost invitați să participe la conceperea jocurilor video. În contextul culturii poloneze, aceste colaborări au o nuanță aparte. Polonia, ținează „Emerging Europe”, este o putere culturală, locul în care s-au născut nu mai puțin de șase scriitori laureați ai Nobelului pentru Literatură, un gigant al literaturii SF (Stanisław Lem) și a multor regizori de renume mondial, cum ar fi, de exemplu, Andrzej Żuławski sau Krzysztof Kieślowski. Astăzi, unul dintre cele mai importante exporturi culturale poloneze îl reprezintă unul dintre cele mai importante fenomene contemporane, jocurile video.

Mai multe studiouri locale au reușit prin titlurile lansate să se insereze printre cele trei mari huburi care produc jocuri video, America de Nord, Europa Occidentală și Japonia, într-o industrie al cărei succes aduce venituri mult peste cele generate de către Hollywood. Jocurile venite din Polonia s-au dovedit un uriaș succes mondial, cu titluri vândute în milioane de exemplare cum ar fi *The Witcher* sau *This War of Mine*. Așa cum era de așteptat, această industrie prosperă este atentă la literatură. Jocurile *The Witcher* sunt bazate pe foarte popularele romane fantasy ale lui Andrzej Sapkowski; un alt studio adaptează sub formă de joc video unul dintre cele mai importante romane ale lui Stanisław Lem, *Invincibilul*.

Din acest punct de vedere, legătura dintre Olga Tokarczuk și jocuri nu pare ceva deplasat, ci este o alianță care, bine condusă, poate oferi unui scriitor un nou mijloc de expresie artistică, oferindu-i oportunitatea de a trece dincolo de limitele unei narațiuni tradiționale. **SDC**

PE SCURT

BERLINALA POLITICĂ

În Germania, autoritățile au anunțat că vor deschide o anchetă pentru a determina felul în care unii laureați ai cunoscutului Festival Internațional de Film de la Berlin au venit cu declarații „inacceptabile” la adresa Israelului, în contextul războiului contra Hamas. Berlinala este, astfel, acuzată că a servit drept platformă pentru declarațiile așa-zis antisemite ale unor cineaști care, sâmbăta trecută, în cadrul Galei Premiilor, au acuzat Israelul de genocid pentru bombardamentele soldate deja cu 30.000 de morți în Gaza. Printre „acuzai” se numără cineastul american Ben Russell și regizorul palestinian Basel Adra.

MARY POPPINS
„CEA RASISTĂ”

Cenzorii britanici de la British Board of Film Classification (BBFC) au decretat că faimosul film muzical din 1964, *Mary Poppins* (foto sus), nu mai poate fi văzut de copii decât sub îndrumarea părinților. Motivul: *Mary Poppins* dă dovadă de „rasism”, după cum „o dovește” utilizarea „discriminatorie a cuvântului hotentot”. Filmul, de la a cărui premieră se serbează astăzi șase decenii, este de multă vreme ținta „luptătorilor pentru justiție socială”. Unul dintre aceștia, Daniel Pollack-Pelzner, condamna în 2019 în paginile „The New York Times”, că într-o scenă dansatorii „africani” sunt albi machiați.

ULTIMUL BD

Celebrul scenarist și scriitor britanic Alan Moore și-a anunțat retragerea „definitivă” din lumea benzilor desenate cu un nou volum, „ultimul din carieră”, numit *The Moon and Serpent Bumper Book of Magic*. Descriș drept un melanj de proză, bandă desenată și ilustrație, întins pe 352 de pagini, *The Moon and Serpent Bumper Book of Magic* este și rezultatul unei colaborări de peste două decenii cu scriitorul Steve Moore și prezintă intensă preocupare pentru magie și ocultism a autorului cunoscutelor volume *Watchmen* și *V de la Vendetta*.

RE-CROW

În seria de remake-uri care nu erau necesare, „Vanity Fair” a publicat primele imagini (foto dreapta) din filmul *The Crow*, noua versiune a filmului-cult regizat acum 30 de ani de Alex Proyas, care era o adaptare a unui roman grafic cult semnat de James O’Barr. Noul *The Crow*, regizat de către Rupert Sanders, autorul anostei adaptări a lui *Ghost in the Shell*, spune exact aceeași poveste de răzbunare gotică, cu Bill Skarsgård (IT) în

rolul jucat în urmă cu decenii de Brandon Lee, cel a cărui moarte pe platourile de filmare a conferit filmului original o dimensiune tragică.

CEI MAI IUBIȚI AGENȚI

Foarte populara franciză de televiziune *NCIS* nu se oprește, dimpotrivă. Studiourile Paramount tocmai au dat undă verde unui alt serial derivat, fără un titlu oficial deocamdată, dar care va reuni două dintre cele mai populare personaje din toată franciza, agenții Ziva David și Tony DiNozzo. Cele două personaje principale din *NCIS* au ieșit din serial în urmă cu câțiva ani, după ce actorii Cote de Pablo și Michael Weatherly au decis să exploreze alte oportunități profesionale. Probabil că uriașa lor popularitate printre fani a fost principalul argument pentru acest nou serial ce va avea 10 episoade.

CONTINUĂRI & CIE

Cuvintele de ordine la Hollywood sunt în continuare „remake” și „sequel”. Prin urmare, saga de comedie

The Naked Gun va reveni în 2025 cu un nou episod, cu Liam Neeson în rolul deținut cândva de Leslie Nielsen. Ryan Coogler (*Black Panther*) lucrează la un reboot al serialului *The X-Files* (iar creatorul original al serialului, Chris Carter, spune că nu se implică în acest proiect). Vin Diesel anunță că viitorul film *Fast&Furious* (numărul 11) va fi și ultimul din serie, iar filmările la *Bad Boys*, episodul 4, sunt pe cale a se încheia la Miami. În același timp, regizorul Guy Ritchie anunță că va realiza o serie de 10 episoade, *The Donovans*, ce va fi o continuare a serialului de succes *Ray Donovan*.

RECUPERARE

La șapte ani de la descoperirea epavei legendarului galion spaniol San José în Caraibe, guvernul columbian anunță că, în aprilie, încep lucrările de recuperare a epavei și a încărcăturii sale de „obiecte de o valoare incalculabilă”. În noaptea de 7 iunie 1708, galionul San José, una dintre cele mai mari nave ale Armadei spaniole, a fost scufundat lângă insulele Rosario

de către flota britanică. Nava ducea în Spania o încărcătură consistentă de aur, argint și pietre prețioase extrase din coloniile spaniole din America. Proiectul de recuperare al epavei costă deocamdată 4,5 milioane de dolari, iar recuperatorii vor utiliza un robot capabil să opereze la o adâncime de 600 de metri.

PREFERATE

Marii regizori au preferințe surprinzătoare. Astfel, Francis Ford Coppola a declarat că, din întreaga sa carieră (în cursul căreia a semnat capodopere precum *Apocalypse Now*, *The Conversation* sau *The Godfather*), filmul lui preferat este mult mai puțin cunoscutul *Rumble Fish*, realizat în 1983. Un film care, la vremea lui, a fost lăudat de critici și a primit un premiu important la festivalul de la San Sebastian, dar care a avut un succes modest la public. În aceeași ordine de idei, Steven Spielberg consideră că, din întreaga lui carieră, *Schindler’s List* „nu este cel mai bun film, dar este cel de care sunt cel mai mândru”.

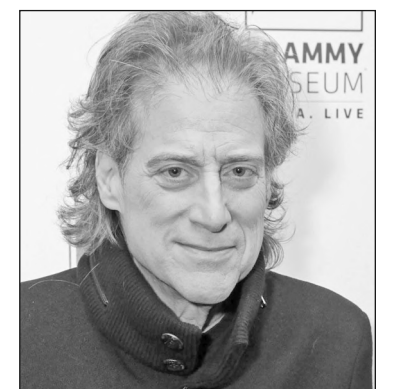
CRONICA NEAGRĂ

■ **René Pollesch** (61 de ani). Re-numit autor și om de teatru german, cunoscut în întreaga lume ca director artistic „iconic” al teatrului Volksbühne din Berlin.

■ **Kenneth Mitchell** (49 de ani). Actor canadian (foto sus), cunoscut mai ales din rolurile secundare dintr-o multitudine de seriale TV. S-a remarcat în ultimii ani cu roluri jucate în *Star Trek: Discovery* și *Captain Marvel*, dar a jucat și alături de Al Pacino în *The Recruit* (2004).

■ **Richard Lewis** (76 de ani). Popular actor, scenarist și comediant american, cunoscut mai ales pentru serialul *Curb Your Enthusiasm*. A fost trecut de revista „GQ” pe lista „celor mai influenți umoriști ai secolului 20” și, în 2004, a fost clasat pe locul 45 în „Top 100 a celor mai bune spectacole de stand-up din toate timpurile”, de către Comedy Central. **SDC**

Pagini realizate de DRAGOȘ COJOCARU

Suplementul
DE CULTURĂ

Marcă înregistrată – Editura Polirom și „Ziarul de Iași”. Proiect realizat de Editura Polirom în colaborare cu „Ziarul de Iași”. Se distribuie gratuit împreună cu „Ziarul de Iași”.

Adresă Iași, B-dul Carol I, nr. 4, etaj 4.
CP266, tel. 0232/214.100, 0232/214111.
fax 0232/214111

Redactor-șef George Onofrei

Coordonatori editoriali
Radu Cucuteanu,
Ana Maria Epure

Layout/Graphic Design
Dragoș Cojocaru

Rubrici permanente

Bobi (Fără Zahăr), Dragoș Cojocaru,
Andrei Crăciun, Radu Cucuteanu,
Florin Ghețău, George Pleșu

Carte Mihaela Pascu-Oglindă,
Dana Pîrvan, Alina Purcaru,
Ioan-Alexandru Tofan

Muzică Iulia Kácsó, Dragoș Carasevici,
Cătălin Sava

Teatru Oltița Cîntec

Caricatură Lucian Amarii (Jup)

Grafică Ion Barbu

Actualitate Nona Rapotan,
Claudia Pincovski

Publicitate tel. 0232/252294

Distribuție Mihai Sirbu
tel. 0232/271333.

Abonamente tel. 0232/214100

Tarife de abonament

45 lei pentru 3 luni;
91 lei pentru 6 luni; 182 lei pentru 12 luni.
Prețurile includ și tarifele poștale.

Ziggy Stardust și cel mai muzical O mie nouă sute optzeci și patru

Pentru a serba jumătate de secol de apariție, anunță site-ul oficial al lui David Bowie, în mai se va lansa o nouă versiune în două ediții vinil limitate a discului *Diamond Dogs*.

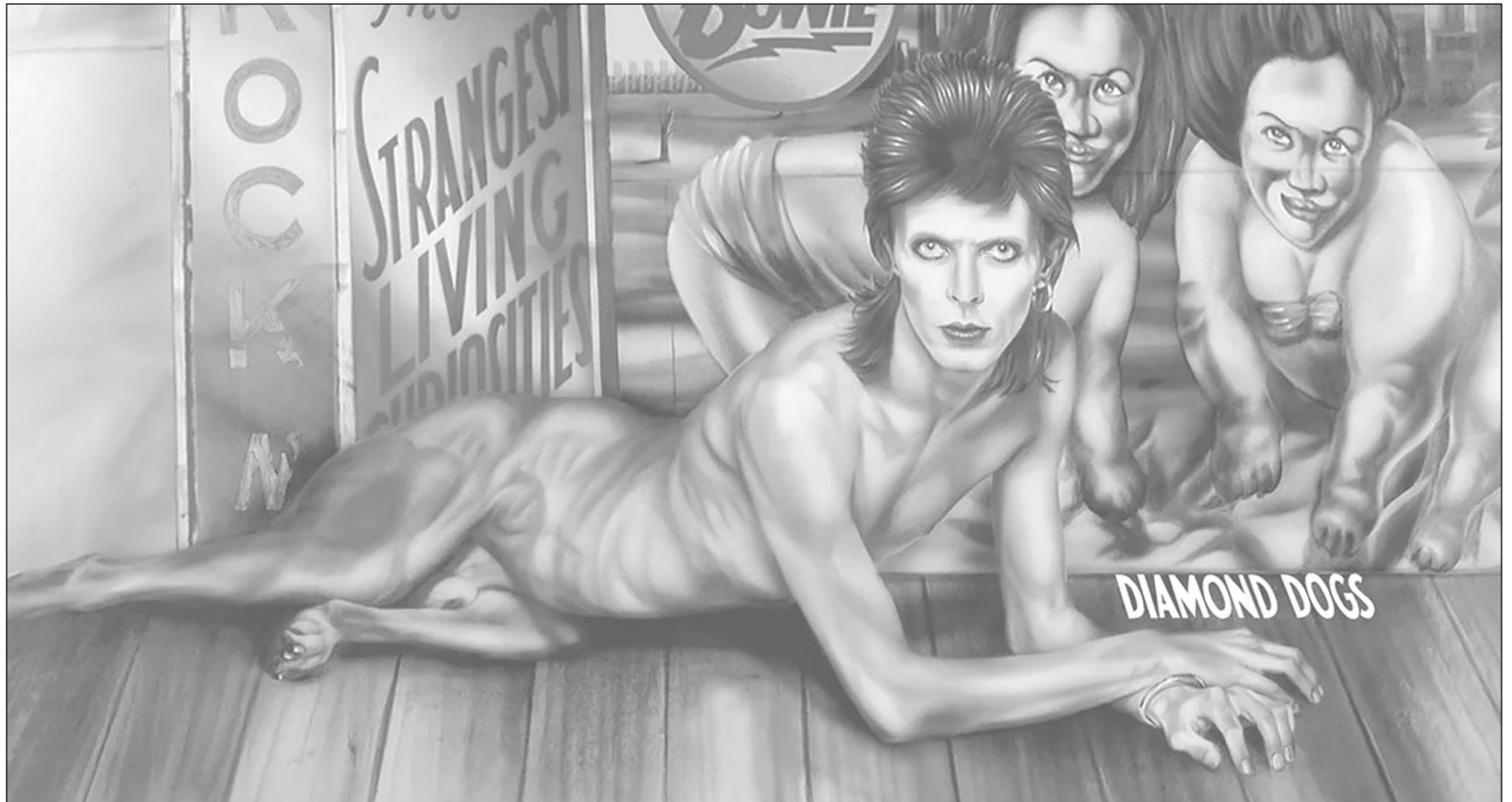
DRAGOȘ COJOCARU

Cel de-al optulea album din discografia lui Bowie, *Diamond Dogs*, a apărut pe 24 mai 1974 la RCA Records, ca rezultat al căutărilor și frământărilor artistului care simțea atunci nevoia unei noi direcții în carieră. Nedorind să fie definit de un singur moment artistic, Bowie, în ciuda uriașului succes avut, și-a desființat formația, Spiders from Mars, s-a despărțit de producător și a renunțat la alter egoul Ziggy Stardust, extraterestru androgin, oprind astfel perioada lui „pop clasic” și fiind gata să se îndrepte spre un teritoriu mult mai experimental.

Dar, fiind un mare fan al literaturii SF, nici de data aceasta Bowie nu a reușit să iasă complet din granițele genului.

Noua lui inspirație a venit din zona distopiei, Bowie intenționând să realizeze o adaptare muzicală a celebrului roman *1984* al lui George Orwell, una dintre cărțile lui preferate. Proiectul inițial era foarte ambițios, adaptarea lui ar fi trebuit să fie o combinație de producție de spectacol muzical, film artistic și album concept în care Bowie să revestescă romanul lui Orwell. Din păcate, Sonia Orwell, văduva scriitorului și cea care avea grijă de moștenirea literară a acestuia, nemulțumită de felul în care *1984* fusese adaptat până atunci, a refuzat să permită o astfel de versiune.

Acest refuz nu l-a descurajat pe David Bowie, ci l-a îndemnat

să-și construiască propria versiune de distopie. Un univers postapocaliptic urban care îi era sugerat muzicianului și de tot ceea ce vedea în jurul său, în New Yorkul aceluia an: „decădere urbană și o creștere uriașă a criminalității. Statele Unite erau lovite de o recesiune severă în urma căderii bursei din 1973. Criza petrolului alimenta neliniștea globală cu temeri de secătuire a resurselor energetice. Demisia lui Nixon arăta tuturor fragilitatea sistemului democratic”, descria Jason Heller în cartea *Strange Stars* ambientul care i-a oferit lui Bowie materia primă pentru *Diamond Dogs*.

Pe acest trunchi, Bowie avea să altoiască alte influențe: William Burroughs și romanul său *Wild Boys* și huliganii urbani care apar în *Portocala mecanică*, cartea și,

mai ales, filmul, regizat ceva mai devreme de Stanley Kubrick. Sunt întrezărite și frânturi ale personajului Campionului Etern din romanele lui Michael Moorcock. Cunoscutul producător Tony Visconti, care se întorsese să lucreze cu Bowie, spunea că *Diamond Dogs* reprezintă o versiune de „șoc al viitorului”, folosind exact sintagma lui Alvin Toffler pe care ziarul „Los Angeles Times” o utilizase pentru a descrie concertul lui David Bowie din Santa Monica din 1972. Coperta, realizată de belgianul Guy Peellaert, prezintă și ea o imagine suprarealistă, cea a unui Bowie hibrid, jumătate om, jumătate câine.

Încercând să propună Hollywoodului inclusiv un proiect de film, David Bowie, închis într-un apartament al hotelului Pierre

din New York, a turnat chiar un fel de scurtmetraj de 30 de minute în care a recreat atmosfera sufocantă a distopicului *Hunger City* de pe album, cu machete și efecte optice primitive.

Filmul nu s-a făcut niciodată, dar elemente ale acestuia au fost fără îndoială folosite în producția turneului de promovare, un spectacol ale cărui decoruri, ce au consumat o sumă considerabilă, trădau influența filmelor *Metropolis* al lui Fritz Lang, cel din 1927, și a *Cabinetului doctorului Caligari* în regia expresionistului german Robert Wiene.

Muzical vorbind, acest album sumbru reprezintă despărțirea lui Bowie de glam rock, iar nihilismul lui anunță viitoarea revoluție punk ce urma să aibă loc doar câțiva ani mai târziu. Primit destul de

reținut în momentul apariției, *Diamond Dogs* avea să se fie mult reevaluat ulterior, iar astăzi este considerat nu numai unul dintre cele mai importante discuri din cariera lui David Bowie, ci apare pe listele celor mai importante albume din toate timpurile. Multe dintre melodiile prezente pe disc au fost cântate ulterior și de mulți alți artiști precum Tina Turner, Beck, Duran Duran, Def Leppard, Dead or Alive, The Struts.

„Un disc ce suna disperat, aproape panicat”, avea să concluzioneze Bowie într-un interviu oferit mai târziu unei publicații muzicale. „Un soi de privire apocaliptică foarte britanică asupra lumii orașelor noastre, cu influențe evidente din călătoriile orwelliene în holocaust. Un album destul de lipsit complet de speranță”. **SDC**

Codul panseluței

După o viață de muncă, pensionarea este modul în care societatea îți mulțumește pentru aportul adus la propășirea ei. Ne-ai oferit timp și efort, iar acum te vrem relaxat și odihnit.

Personajul nostru de azi a avut mai multe prenume, sculptate de trecerea timpului. Întâi Remusică, apoi Remus, Domnul Remus când s-a angajat, Remusuț când s-a însurat și Nea Remus de pe la 60 de ani. Petrecerea de pensionare i-au organizat-o colegii, iar patronul firmei, om cumsecade, l-a trimis acasă cu o primă destul de

consistentă, dorind poate să compenseze multele zile în care l-a ținut peste program.

Ultimii ani în câmpul muncii au părut foarte lungi, dar se pare că este un fenomen psihologic normal. Odată stabilit un obiectiv major de viitor, te agăți de el, toate gândurile se agită în jurul lui și parcă timpul se fragmentează și trece mai lent. Dar a trecut, iar Nea Remus era hotărât să profite la maximum de calitatea de pensionar pentru a se relaxa. Gata cu munca. Da, dar nu există relaxare la comandă, nu te afunzi în cana-

pea până o transformi într-un mu-laj fidel al posteriorului, ci ai nevoie de activități reconfortante. Și-a dat seama că în orașelul lor nu exista un loc în care pensionari ca el să se întâlnească la o tablă, la un remi sau să intre în lungi discuții pline de adevăruri despre forțele oculte. Știa că uscătorul de rufe de la parterul blocului zăcea nefolosit, de când țeparul care ambala alune a plecat cu restanțe la chirie pe vreo doi ani. A negociat cu președintele de asociație o chirie mai mică, a văruit, a pus mese cu scaune și televizorul vechi. Și, pe ușă, cu caligrafie destul de reușită, a scris Clubul Pensionarilor. Veștile circulă repede, astfel că în scurt timp aveai nevoie de

programare pentru a prinde loc la masa de remi. Campionate, tabele, Cupa Pensionarilor, ba chiar competiții cu omologii din orașul vecin, toate au creat o stare de bine, de unitate și de admirație față de omul care a avut ideea.

În ziua în care a plantat în fața blocului cele două lădițe cu răsaduri de panseluțe, nu le-a plantat doar acolo, fiindcă ochii care le-au văzut erau din tot orașul. Le-a plantat, fără să vrea, direct în inimile membrilor comunității locale. Un asemenea om nu trebuie lăsat să stea degeaba. Un asemenea om trebuie să conducă orașul.

Sunt două mandate de când Nea Remus a devenit Dom' Primar. El nu voia decât să se odihnească

BOBI

VOI N-AȚI ÎNTREBAT, FĂRĂ ZAHĂR VĂ RĂSPUNDE

și să se relaxeze după o viață de muncă, dar se pare că uneori vocația îți poate fi mai puternică decât voința. Pe la Clubul Pensionarilor trece foarte rar, fiindcă nu vrea să-și facă sânge rău la vederea băieților care joacă table și remi și stabilesc adevărurile despre forțele oculte. **SDC**